

MAGISTRALE VERHALEN

Hans Adelaars | Lieneke Dijkzeul | Tess Franke | Thea
van der Geest | Lars Kuipers | Rein Peters | Elvin Post
| Tomas Ross | Juriaan Simonis | Liesbeth Sparks |
Charles den Tex | Gerard Trentelman | Henriette van
Wermeskerken

**200 JAAR
RECHTERLIJKE
MACHT IN
NEDERLAND
1811-2011**

Om onze rijke geschiedenis te onderstrepen bevat deze bundel recente én historische verhalen. Ze zijn gegroepeerd rond thema's als moord, fraude, jeugd en diefstal. Door ze paarsgewijs te presenteren, liggen de parallellen én de verschillen tussen toen en nu voor het oprapen.

Colofon

Concept & projectmanagement:

Franki Klarenbeek, ·B·O·E·K· concept & productie, Leusden

Omslag en typografie: Tegenwind grafisch ontwerp bureau, Utrecht

Omslagfoto: Marie Cecile Thijs/HH

Titelidee: Hans Adelaars Concept & Copy, Soest

Druk en afwerking: Ando bv, Den Haag

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze of medium dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Openbaar Ministerie

Postbus 20305

2500 EH Den Haag

post@om.nl

ISBN 978 9081775205

Verantwoording

Hoewel deze verhalen gebaseerd zijn op waargebeurde strafzaken zijn het fictieve verhalen. De schrijvers hebben de vrijheid genomen bepaalde feiten weg te laten, te veranderen of toe te voegen.

OPENBAAR MINISTERIE

Ter ere van het 200-jarig bestaan van
het Openbaar Ministerie 1811 - 2011

Diefstal	De stelende dienstmeid – <i>Liesbeth Sparks</i> 15
	Een jongen van tien – <i>Lieneke Dijkzeul</i> 19
Jeugd	De Zeeuwse meisjes – <i>Rein Peters</i> 29
	Kwetsbare dievegge – <i>Thea van der Geest</i> 33
Discriminatie	Het quade werck – <i>Gerard Trentelman</i> 41
	Homo Nokkie – <i>Hans Adelaars</i> 47
Overvallen	Gangstermethoden in Chicagostijl – <i>Lars Kuipers</i> 57
	The Good, the Bad and the Ugly – <i>Elvin Post</i> 63
Overlast	Vieze Vout – <i>Hans Adelaars</i> 71
	Tweede keer – <i>Charles den Tex</i> 75
Huiselijk geweld	Notarishuis vol geweld – <i>Henriette van Wermeskerken</i> 83
	Messias & monster – <i>Hans Adelaars</i> 87
Moord	Opgehangen – <i>Juriaan Simonis</i> 95
	Vrouwe Justitia – <i>Tomas Ross</i> 101
Georganiseerde Misdaad	Op Expeditie – <i>Lars Kuipers</i> 109
	De Lokkefugle – <i>Hans Adelaars</i> 115
Fraude	Leonneke – <i>Gerard Trentelman</i> 125
	De Kolchoz criminelen – <i>Hans Adelaars</i> 129
Ontnemen	Goeie Mie – <i>Tess Franke</i> 137
	Knippen en plukken – <i>Hans Adelaars</i> 143
	<i>Naschrift</i> 152
	<i>Auteurslijst</i> 156
	<i>Literatuuropgave</i> 158

*‘Dus het staat vast dat de winkelier de patroonhulzen heeft opge-
raapt en verborgen?’, vroeg ik de ervaren officier van justitie nog eens.
De zaaksofficier knikte bevestigend, bijna verontschuldigend. Peinzend
staarde ik uit het raam van mijn werkkamer die ik als kersverse hoofd-
officier van Breda net had betrokken. Buiten beloofde het een mooie zo-
merdag te gaan worden. Een moeder wandelde met haar zoontje door
het park. Ik draaide mij weer naar de officier toe. ‘Goed dat je bij mij
binnenloopt’, stelde ik haar gerust. ‘Verdorie, wat een lastig geval!’*

*Snel schoten de gedachten door mijn hoofd: een overval op een juwe-
lier waarbij de eigenaar een wapen had getrokken en zijn belager had
neergeschoten. Noodweer? Maar hij had na afloop de hulzen verstopt
en voor de politie verzwegen dat de man gewond was. Wel begrijpelijk
als je in paniek bent, maar geen slimme zet. Wat was onder deze om-
standigheden wijsheid? ‘O ja, Herman,’ vulde de officier nog aan, ‘de
eerste journalisten hangen al aan de lijn. We moeten snel een koers be-
palen.’ Sjonge, en de ochtend was nog maar net begonnen ...*

Zo maar een dag uit mijn werkzame leven bij het Openbaar
Ministerie. Een verhaal zoals bijna elke OM’er er meerdere kan
vertellen. OM’ers krijgen te maken met indringende zaken. Met
grote en kleine misdaden, met kwesties waarover op straat en in

de media wordt gesproken, met moeilijke en soms emotionele situaties. Dat is ook het mooie van ons werk. Het gáát ergens over.

In het gekrakeel van elke dag is het soms moeilijk om het gevoel dat bij onze opdracht hoort over te brengen. Dan is er vooral aandacht voor wetsartikelen, procedures, dagvaardingen. Gortdroge materie. Toch raakt ons werk mensen ten diepste. Of ze nu verdachte zijn, slachtoffer, getuige of officier van justitie.

Dit jaar bestaat het OM 200 jaar. Een mooie aanleiding om te proberen in woorden te vangen wat het betekent om OM'er te zijn. Voor onszelf, maar natuurlijk ook voor de samenleving. Verhalen zijn daarvoor heel geschikt. Verhalen geven betekenis aan losstaande gebeurtenissen door ze in een verband te plaatsen. Daardoor heeft een verhaal vaak meer zeggingskracht dan een feitelijk relaas. Zeker als je ze uit de eerste hand hoort.

10 Zo ontstond het idee om een bundel uit te brengen met OM-verhalen. Geen feit, geen fictie, maar een tussenvorm: *faction*. *Based on a true story*, zoals ze in Hollywood zouden zeggen. Maar wel met gebruikmaking van literaire vormen, zoals verdichting, overdrijving, de innerlijke dialoog.

Vanwege die – voor het OM – ongebruikelijke vorm hebben we ons laten bijstaan door een aantal thrillerauteurs. Schrijven is immers ook een vak. Maar ook enkele OM'ers hebben de handschoen opgenomen en een bijdrage geleverd. Het resultaat is op zijn minst verrassend. Meer zeg ik er niet over.

Om onze rijke geschiedenis te onderstrepen bevat de bundel recente én historische verhalen. Ze zijn gegroepeerd rond thema's als moord, fraude, jeugd en diefstal. Door ze paarsgewijs te presenteren, liggen de parallellen én de verschillen tussen toen en nu voor het oprapen. Zo laten de verhalen zien dat het recht niet een waardenvrij systeem van regels is. Het verandert door de eeuwen

heen. Langzaam (wat goed is voor de stabiliteit), maar ook zeker (wat goed is voor de herkenbaarheid). Trouwens, onder de thema's van dit boek schuilen nog veel diepere: jaloezie en hebzucht, verblinding en spijt, misdaad en straf. Maar ook positieve, zoals menselijkheid, vergeving en soms: het zegevierende recht. Die zijn écht onveranderlijk en van alle tijden.

200 Jaar geleden legde keizer Napoleon met een keizerlijk bevel de basis voor de oprichting van het Openbaar Ministerie: 'Het wetboek van crimineele procedures en de wetten betreffende de administratie der justitie zullen eerst in werking gebragt worden met den dag der installatie van ons keizerlijk hof in Den Haag.' Uiteindelijk werd dat 1 maart 1811. We zijn nu 200 jaar verder. En het verhaal van het OM wordt vervolgd!

II

Veel leesplezier!

Herman Bolhaar

voorzitter van het College van procureurs-generaal

DIEF- STAL

Liesbeth Sparks

De stelende dienstmeid

Lieneke Dijkzeul

Een jongen van tien

1811

De stelende dienstmeid

Liesbeth Sparks

‘Als ze gewoon “goedenavond” had gezegd, had ik haar nooit staande gehouden, edelachtbare,’ zegt de man die voor het bureau staat. Hij friemelt met zijn linkerhand aan de hoed in zijn rechterhand. ‘Maar ze liep me straal voorbij. Heel vreemd vond ik dat. Dat doen wij in ’t dorp niet. “Daar is iets aan de hand,” zei ik toen tegen mezelf.’

15

‘Kalm aan, mijnheer.’ De man achter het bureau heft gedecideerd zijn hand op, zonder op te kijken van het document dat voor hem op tafel ligt. Hij is van middelbare leeftijd, met een onberispelijk gekapte haardos. ‘Laten we bij het begin beginnen,’ zegt hij beheerst.

‘Daniël Kelder is uw naam, 35 jaar oud?’ Hij kijkt over zijn bril naar de man voor hem. Wat ziet die eruit. Dat kán toch geen agent zijn. Een vlekkerig gezicht, kreukels in zijn mouw, zelfs een grauwe nagelrand aan zijn duim. En waarom draait hij zo met zijn hoed? Is hij vergeten dat hij tegenover Anthoni Hendrik van de Kastelee staat, aanklager voor het Keizerlijk Gerechtshof van Den Haag? En dat het bijzonder ongepast zou zijn als hij dat vod op de marmeren vloer liet vallen? Hij zet zijn koelste stem op.

‘U bent de diender die op...’ Hij kijkt zoekend naar beneden. ‘die op de achttiende maart van dit jaar een zekere Pieternella Tempel heeft aangehouden in Benthuizen?’

‘Dat is correct, edelachtbare,’ zegt Daniël Kelder.

‘Juist.’ Van de Kasteele leunt achterover in zijn zetel en gebaart naar de eenvoudige stoel die naast Kelder staat. Dit kan wel even gaan duren. En vandaag moet ook de zaak tegen de driftige bakker worden afgerond. Enfin, er is niets aan te doen. ‘Ik wil dat u mij alles vertelt over die bewuste avond,’ zegt hij, iets vriendelijker. ‘Ieder detail kan voor de zaak van belang zijn, dus haast u zich niet.’

‘Het liep tegen zevenen,’ begint Kelder, terwijl hij zich voorzichtig in de stoel laat zakken en zijn hoed op zijn knieën legt. ‘Ik zou voor burgemeester Smedingh nog een boodschap bezorgen bij boer Jansen, voordat ik naar huis ging. Zijn boerderij ligt namelijk op mijn route. Ik liep over de dijk richting de Benthorn. Het was bijna donker en het woei flink, dus ik liep stevig door. Op een gegeven moment zag ik dat iemand mij tegemoetkwam: een vrouw. Vanwege de schemer kon ik niet zien wie het was, maar ze droeg een groot pak op haar rug.

Terwijl ik haar passeerde, zag ik dat ze niet één, maar wel drie pakken droeg. Zwaar ook, want ze hijgde en liep een beetje krom, hoewel ze niet ouder kon zijn dan vijftientig. “n Avond,” groette ik. Maar ze antwoordde niet. Ze keek me niet eens aan, wandelde gewoon door. Zoals ik al zei: dat kwam mij vreemd voor, want zo zijn wij in Benthuizen niet. Ik wilde haar achterna lopen, maar ik was al bij Jansens boerderij, dus liet ik haar gaan.

Toen ik na een kwartiertje de dijk weer opliep, zag ik dat ze niet veel verder was gekomen. Waarschijnlijk had ze even staan uitrusten. Ze hoorde mijn voetstappen, denk ik, want ze keek om. Ze leek van mij te schrikken, versnelde haar pas. Op dat moment wist ik: hier klopt iets niet.

“Hé daar,” riep ik, toen ik een meter of vier bij haar vandaan was. Maar ze deed alsof ze me niet hoorde. Dat kan ik niet goed hebben. Ik greep haar bij de arm, maar dat had ik beter niet kunnen doen, want van schrik liet ze een van de pakken vallen, half op mijn voet. Toen voelde ik pas hoe zwaar het was. Ze rukte zich los en greep ernaar. “Ho ho ho, waar gaan wij naartoe?” vroeg ik streng. Ze keek

me hooghartig aan, zonder te antwoorden. Het viel me op dat haar voorhoofd erg hoog was, met bovenop slordige haarsprietten. Heel onverzorgd.'

Van de Kastele kucht onwillekeurig.

'En haar rok was van onderen helemaal versleten,' gaat Kelder onverstoorbaar verder.

'Ik vertrouwde het niet. Wat deed zo'n armoedig type met zoveel bagage?

"Waar kom je vandaan?" vroeg ik haar.

"Van Pijnacker," antwoordde ze, terwijl ze haar kin in de lucht stak.

"Heb je al dit goed zélf vanuit Pijnacker gedragen?"

"Nee, ik heb onderweg een man ontmoet, die het voor me gedragen heeft."

"En waar ga je naartoe?"

"Dat gaat u niet aan."

"Dat gaat mij wél aan," riep ik boos. "Wat zit er in die pakken?" Ik trok het pak dat nog op de grond lag half open. Er viel een rok uit, en ik hoorde gerinkel van rollende geldstukken.

"Laat dat!" schreeuwde ze boos.

Terwijl het wicht me bij het pak vandaan probeerde te trekken hoorde ik plotseling ook iemand anders schreeuwen, een stuk terug op de dijk. "Hé, heb je daar m'n meid? Houd haar tegen! Dat is Piaternella! Ze heeft me bestolen!" Ik keek om en herkende Pieter Kraan, een van de dorsers uit Benthuisen. Hij had z'n oudste zoon Leen bij zich, en een buurman. Met z'n drieën kwamen ze aanrennen alsof de duivel hen op de hielen zat. En Kraan maar schreeuwen. De meid probeerde nog weg te rennen, maar ik greep haar direct weer bij de arm. "Dus toch!" zei ik. "Een dief!"

"Wel potdomme," schreeuwde Kraan toen hij voor haar stond. Zijn gezicht was rood aangelopen, en niet alleen van het harde rennen. "Mij in mijn eigen huis bestelen, hè? Je kunt ook niemand meer vertrouwen tegenwoordig!"

De meid hief haar gezicht op en keek hem uitdagend aan.

"Dan had u me maar fatsoenlijk te eten moeten geven," zei ze

brutaal. “Of loon betalen. Een dienstmeid kan niet leven van de lucht, mijnheer!”

Toen we later in het gemeentehuis de pakken openmaakten, zagen we dat Pieterrella bijna al Kraans goed had ingepakt: rokken, jakken, sjaals, schorten, mutsen, schoenen, kinderkleding, lakens, handdoeken, zilveren gespen, zelfs zeventien guldens in contanten had ze uit zijn kast gepikt. Werkelijk schandalig, al zeg ik het zelf, edelachtbare.’

‘Inderdaad schandalig, Kelder,’ zegt Van de Kasteele, terwijl hij met zijn wijsvinger over zijn fris geschoren kin strijkt. Dan gaat hij rechtop zitten en trekt zijn kraag recht. Dit gaat toch minder lang duren dan hij had gevreesd: dat de meid van haar werkgever heeft gestolen is per slot van rekening een uiterst verzwarende omstandigheid, hoe die haar ook behandelde. Hij moet er niet aan denken dat zijn eigen personeel hem zo zou bedonderen. Gelukkig heeft hij de wet aan zijn kant.

18

Zodra de hoge, zware deur achter de verformfaaide diender is dichtgeslagen, pakt Van de Kasteele zijn pen.

‘We eisen conform de wet zeven jaar tuchthuis,’ denkt hij hardop, terwijl hij een aantekening maakt. ‘Verder moet ze te pronk staan op het schavot. Een uur lijkt me voldoende. En we laten in Benthuizen natuurlijk op haar kosten pamfletten aanplakken, zodat een ieder weet dat ze volstrekt onbetrouwbaar is.’

Ziezo, afgehandeld. Nu alleen nog de zaak van de driftige bakker. Hoe zat dat ook alweer? Had die niet zijn beste vriend met een roggenbroodspade doodgeslagen? Ook een vrij ernstige zaak. Wat stond er ook alweer op noodweer? Hij slaat het lijvige wetboek open. Juist, ja. Drie maanden tuchthuis.

Van de Kasteele zucht voldaan. Dit gebeurt niet vaak: nog vóór de lunch twee zaken afgerond.

2009

Een jongen van tien

Lieneke Dijkzeul

Hoewel Peter Beernink die regenachtige dag in september 2007 piketofficier was, had hij ongestoord kunnen werken. Maar toen aan het eind van de middag de telefoon ging, wist hij dat aan die relatieve rust een eind was gekomen. Nu maar hopen dat er niet van hem werd verlangd ergens drijfnaat te worden terwijl hij staarde naar het trieste gevolg van een gewelddadig conflict. Zijn dochter had hem uitgenodigd te komen eten, en hij verheugde zich op de rumoerige gezelligheid van een jong gezin, en meer nog op een goed glas wijn en de ongetwijfeld uitstekende maaltijd.

‘Beernink.’

‘Aangifte,’ zei een laconieke politiestem.

‘Waarvan?’

‘Diefstal met geweld. Jongen van dertien is mishandeld en beroofd door twee knullen.’

‘Op straat,’ veronderstelde Beernink.

‘Nee. Bij een van de daders thuis. Slachtoffer is bedreigd met messen, en gedwongen...’ De stem weifelde even. ‘Gedwongen delen van een computerspel af te staan.’

‘Wat bedoel je?’

‘Ik druk me niet goed uit. Het gaat om een internetspel, Sports-Play, waar je bezittingen kunt verdienen. Virtuele bezittingen. Die nu dus zijn gestolen, omdat de jongen ze heeft moeten overdragen

naar het account van een van de daders.’

Virtuele bezittingen, dacht Beernink. Wat moest je daaronder verstaan? ‘Zoals?’

‘Sportkleding, sportschoenen, shirts met afbeelding van beroemde voetballers. Maar ook kleinere voorwerpen.’

Dat klonk niet erg virtueel. ‘Ik moet bekennen dat ik hier nog nooit van heb gehoord.’

‘U krijgt alle gegevens,’ beloofde de stem.

Op weg naar zijn auto overwoog Beernink dat hij voor het eerst in zijn carrière een zaak had toegewezen gekregen waarvan hij niets begreep. Het was een onprettige gewaarwording. Voor het eerst ook voelde hij zich oud, wat nog onprettiger was.

20

Hij was zestig, fit en sportief. Tweemaal per week zwom hij zijn veertig baantjes, regelmatig sloeg hij een balletje op de golfbaan, fietste als zijn vrouw hem daartoe aanspoorde en de omstandigheden het toelieten.

Hij stapte in, sloeg de kille druppels van zijn kraag en startte. Diefstal met geweld. Dat er van geweld sprake was geweest, was evident. Het joch was flink toegetakeld en met messen bedreigd. Tot zover was alles duidelijk. Maar diefstal? Kon je iets stelen dat niet bestond? Dat etentje kon hij op zijn buik schrijven, dacht hij humeurig. Geen rustige avond in goed gezelschap. In plaats daarvan twee losgeslagen pubers tegenover wie hij niet kon laten blijken dat het misdrijf dat hun ten laste werd gelegd voor hem een raadsel was.

Hoewel?

Hij sloeg niet rechtsaf in de richting van het bureau, maar linksaf naar de wijk waar zijn dochter woonde.

‘Hoi opa!’ zei zijn kleinzoon. ‘Oma is er al.’

‘Mooi.’ Beernink liep achter hem aan naar de huiskamer en keek naar de onwaarschijnlijk smalle heupen in de spijkerbroek. Tien jaar, maar met een schoenmaat groter dan die van zijn oma.

Hij kuste vrouw en dochter, schudde zijn schoonzoon de hand en

deed een high five met zijn kleinzoon van zes.

Hij volgde zijn dochter naar de keuken. ‘Kun je een hapje voor me bewaren?’

‘Nee toch.’ Zijn dochter lachte. ‘Ik bedoel het niet onaardig, maar dat had je toch ook over de telefoon kunnen vertellen?’

‘Jawel, maar ik ben een man met een missie. Ik heb je zoon nodig.’

Vijf minuten later zat hij in een kleine jongenskamer op een ongemakkelijk krukje achter een computer, terwijl zijn kleinzoon met vlugge vingers het internetspel SportsPlay tevoorschijn toetste, en inlogde.

‘Kijk opa, dit is het.’

‘Speel jij dit dus ook?’ vroeg Beernink secuur.

‘Tuurlijk! Hartstikke gaaf. Je opent gewoon een account, en dan kun je meedoen.’

‘En wat kun je dan kopen?’

‘Niet kopen,’ corrigeerde zijn kleinzoon. ‘Verdienen. Je speelt tegen andere gamers, en als je goed bent, verdien je dingen. Ik heb al een clubspeld, en bokshandschoenen, en voetbalschoenen en een shirt van Ronaldo. Dat is het meeste waard,’ zei hij met nauw verholen trots. ‘Twintigduizend coins.’

‘Coins,’ zei Beernink.

‘Een soort geld,’ zei zijn kleinzoon geduldig. ‘Maar dan anders. Je kunt ook dingen ruilen, maar dat is lang zo leuk niet. Zal ik even spelen? Moet je goed opletten.’

Beernink keek toe hoe de jongen virtueel transformeerde in een donkerharige *he-man* met enorme schouders. De *he-man* speelde een partij voetbal waarbij hij geen middel schuwde om de bal in het doel te krijgen. Tegenspelers werden getackeld en omver gelopen, elleboogstoten werden uitgedeeld.

‘Je overtreedt elke spelregel,’ zei Beernink verbijsterd.

‘Dat geeft toch niet? Daar krijg je wel aftrek voor, maar als je scoort, heb je dat meteen terugverdiend.’

Beernink knikte. Het leek het echte leven wel. ‘Kun je ook andere

sporten beoefenen?’

‘Ja hoor. Maar die zijn niet zo spannend. Nou, rugby vind ik wel leuk. En boksen. Hoe eerder je tegenstander knock-out is, hoe meer coins je verdient.’

‘Weten je vader en moeder dat je dit speelt?’

‘Natuurlijk. Papa speelt soms ook, maar hij is er niet zo goed in. Hij is niet zo snel.’

‘Aha.’

‘Snap je het nou een beetje, opa?’

‘Jazeker. Al die dingen die jij hebt verdiend, je schoenen, de bokshandschoenen en dat shirt, die bestaan niet echt, maar ze zijn wel van jou. En ze zijn coins waard. Hoeveel coins heb je in totaal?’

‘Vierenveertigduizend. Dat is best veel.’

22

‘Kunnen ze gestolen worden?’

‘Wel als iemand je hackt. Dus je moet geregeld je wachtwoord veranderen,’ zei zijn kleinzoon blijmoedig.

Beernink stond op. Hier zat een lief, intelligent joch van tien, dat in het werkelijke leven geschokt zou zijn als hij met diefstal en geweld zou worden geconfronteerd, omdat hij zoiets zelf niet in zijn hoofd zou halen.

De jongen logde uit en sloot zijn computer af. ‘Waarom wilde je dat nou allemaal weten, opa?’

‘Nieuwsgierigheid,’ zei Beernink.

Onderweg zette hij de dingen op een rijtje. Hij had wel degelijk te maken met diefstal. De kwestie was hoe hij ter zitting zou kunnen aantonen dat er sprake was van overtreding van artikel 310 uit het Wetboek van Strafrecht. Dat zou nog weleens een harde dobber kunnen worden. Anderzijds: er bestond de chipkaart. En was er ook niet zoiets als een digitale bioscoopkaart? Geen tastbaar geld, maar wel degelijk van waarde. Vaag herinnerde hij zich een arrest waarin werd gesproken van niet-stoffelijke goederen. Hij zou er naar op zoek gaan.

Hongerig maar opgewekt wachtte hij tot het verkeerslicht op groen sprong en sloeg vervolgens links af naar het bureau. Hij reed

de parkeerplaats op, zette de motor af en stapte uit. Het regende niet langer. De lucht brak open, en de ondergaande zon weerspiegelde vlammen rood in de ramen van het gebouw.

Wat betreft de teruggave van het gestolen goed: dat was een simpele zaak. Sterker nog, gesteund door zijn nieuw verworven kennis zou hij er straks persoonlijk op toezien dat het gebeurde. Zelden zou een slachtoffer zo snel hetgeen hem was ontstolen hebben teruggekregen.

Beernink rechte zijn rug en glimlachte. Een jongen van tien was hij, geen dag ouder.

Digitale diefstal

Diefstal is van alle tijden. Begin twintigste eeuw oordeelde men dat het op onrechtmatige wijze in bezit nemen van andermans goed niet noodzakelijk een tastbaar iets hoeft te betreffen. Met 'enig goed' kon ook stroom of informatie worden bedoeld. Een eeuw later is het de Hoge Raad die zich buigt over de vraag of het mogelijk is om ook virtuele goederen te stelen.

Tegenwoordig worden traditionele vormen van criminaliteit ook digitaal gepleegd. Het ontstaan en de ontwikkeling van de computer heeft ingrijpende gevolgen voor het strafrecht. De wet Computercriminaliteit uit 1993 was het resultaat van een eerste verkenning. Daarna is het strafrecht zich blijven aanpassen.

JEUGD

Rein Peters

De Zeeuwse meisjes

Thea van der Geest

Kwetsbare dievegge

1870

De Zeeuwse meisjes

Rein Peters

Aan de Heer Procureur-Generaal te Zeeland
Van de officier van justitie te Goes
d.d. 26 maart 1870

29

Edelgrootachtbare Heer,

Bij Uw schrijven van 23 maart 1870 verzocht U mij U van bericht, consideraties en advies te dienen met betrekking tot mogelijke ambtshalve gratieverlening aan de gezusters Maria en Geertje Bek. Zij zijn bij vonnis van de rechtbank te Goes d.d. 5 oktober 1868, overeenkomstig mijn eis, elk veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven en een half jaar. Ten tijde van het vonnis was Maria negen jaar en Geertje vijf jaar oud. Zij bevinden zich thans in de meisjesgevangenis te Montfoort.

Tegen beide kinderen heb ik de maximale straf geëist die de wet voor diefstal toelaat voor jeugdigen. Zoals U bekend heeft de wetgever welbewust geen ondergrens gesteld aan de leeftijd van vervolgbare personen. Dat geeft het Openbaar Ministerie de mogelijkheid, maar ook de plicht om zeer jeugdige daders die voor galg en

rad opgroeien uit hun verderfelijke milieu te halen en een – zij het onvrijwillige – structuur te bieden waarin hun het rechte pad wordt bijgebracht. Bij Circulaire van 1861 vroeg de minister van Justitie ons om daar prudent mee om te gaan, en ik ben ervan overtuigd dat ik door te vervolgen in het openbaar belang gehandeld heb.

30 Want welke mogelijkheden bieden wet en maatschappij mij? Als kinderen bij herhaling in woningen klimmen en daar – zoals in casu – naaigerei, kleding en geld wegnemen, dan mag de omgeving verwachten dat de overheid daar iets aan doet. Uit de herhaling en stiekeme werkwijze bij de delicten is gebleken dat de jonge daders beseften dat wat ze deden verboden was. Daaruit mag en moet justitie de conclusie trekken dat zij beschikten over het oordeel des onderscheids. Voor die conclusie heeft de wetgever geen houvast willen geven; dat is overgelaten aan de professionele inschatting van officier van justitie en rechter. Nu ik dat oordeel des onderscheids bij de kinderen aanwezig achtte, was wettelijk als reactie slechts gevangenisstraf mogelijk, niet een plaatsing in een verbeterhuis. Toevertrouwing aan de vader (moeder leefde niet meer) was niet verantwoord, die liet zich, zo was gebleken, niets aan de opvoeding van de beide kinderen gelegen liggen.

Omdat de kinderen jonger dan zestien jaar oud waren, was het maximum van de gevangenisstraf beperkt tot de helft van wat voor volwassenen mogelijk is. Waarom ik de voor kinderen maximale straf eiste en de rechtbank die oplegde, moge het navolgende verduidelijken.

Ik had het hierboven over een verderfelijk milieu. Welnu, dat was bij de gezusters Bek zeker het geval. Hen daaruit halen was niet alleen geboden ter bescherming van de omgeving, maar ook ter verbetering van de jonge daders. Na ommekomst van de straf zouden zij in dat milieu terugkeren. Hoe sneller dat zou gebeuren, hoe korter de mogelijkheid van gedragscorrectie zou zijn. Gezien de leeftijd van de beide kinderen – zeker van de jongste – zou te spoedige terugkeer in de oude omgeving de ingezette positieve vorming

weer doorkruisen. Daarom koos ik – en koos de rechtbank – voor een lange straf, in de wetenschap dat die zou worden ondergaan in een gevangenis voor meisjes waar het regime niet veel zou verschillen van dat in een verbeterhuis voor jeugdigen.

Ik ben mij ervan bewust dat deze zaak nu, vanwege de aandacht in de pers en in rechtsgeleerde geschriften, om heroverweging vraagt. Maar de redenen die mij tot mijn eis brachten, en de wettelijke mogelijkheden en onmogelijkheden, zijn nog hetzelfde als twee jaar geleden. De wet vraagt om opsluiting van kinderen die misdrijven plegen en zich daarvan bewust zijn, ter bestraffing en correctie van de daders en ter afschrikking van anderen. Ik ben slechts de dienaar van die wet. Het stond en staat mij niet vrij om met een schouderophalen te reageren op misdrijven, door kinderen gepleegd, en hen met slechts een vermanend woord huiswaarts te zenden naar het nest dat hen zeker opnieuw het dievenpad op zal laten gaan. Zolang het enige antwoord op criminaliteit, gepleegd door verwaarloosde jeugd, gelegd wordt bij het strafrecht, staan de officier van justitie en de rechter op het wrijvingsvlak dat ligt tussen de roep om veiligheid en bestraffing van daders aan de ene kant, en de wens om rekening te houden met de belangen van de jonge daders aan de andere kant. Ik meen, en de rechtbank te Goes meent, dat in deze zaak beide belangen zo goed als het kan zijn gediend.

Gratie zou, gezien de heftige discussies nu, een signaal zijn dat het anders had gekund en anders had ontmoeten. Maar ik vermag niet te zien hoe. Gratie zou, zo meen ik, een antwoord zijn op een verontwaardiging die voortkomt uit onkunde ten aanzien van de feiten en ten aanzien van de (on)mogelijkheden van het strafrecht. Het zou de werkelijke behoeften van de samenleving toedekken met een schijngebaar. Die behoeften zijn: meer mogelijkheden om verwaarlozing van de jeugd te voorkomen en om gepast – en niet alleen met strafrecht – en tijdig te reageren als het toch misgaat met kinderen.

Gratie zou bovendien tegen het belang van de kinderen ingaan. Beëindiging van de straf zou de kinderen weghalen uit de

structureerende omgeving die de overheid hun nu biedt, en die hen, zo al niet tot modelburgers, dan in ieder geval tot voor anderen onschadelijke burgers kan omvormen, ook in hun eigen belang. Huiswaarts zenden zou hen – inmiddels zeven en elf jaar jong – blootstellen aan dezelfde 'opvoeding' als die hen in het gevang deed belanden.

Ik moge U Edelgrootachtbare dan ook in overweging geven om negatief te adviseren ten aanzien van gratie. Mocht U daar anders over oordelen, dan ware te adviseren tot omzetting van de gevangenisstraf in een verblijf in een inrichting tot heropvoeding van verwaarloosde jeugd. Indien de wet die omzetting niet toelaat – hetgeen naar mijn mening het geval is – dan ligt het probleem daar waar het hoort te liggen, te weten bij de regering, als deel van de wetgevende macht.

32

Met verschuldigde hoogachting,
de officier van justitie

2010

Kwetsbare dievegge

Thea van der Geest

Waarom zou dit veertienjarige meisje, onbekend bij politie, opeens ontspoord zijn? De vraag houdt Gusta Nagtegeller uit haar slaap. Nu ze jeugdofficier is geworden, zijn het de daders, de jonge delinquenten, die haar blijven bezighouden. Dat was een aantal jaren terug wel anders. Toen waren het vooral slachtoffers van misdrijven die haar bijbleven. Zoals de overval op een echtpaar waarbij de man op zo'n gruwelijk wijze was mishandeld dat het onderzoeksteam bloedspatten tegen het plafond vond. Het slachtoffergesprek met zijn getraumatiseerde echtgenote handelde ze professioneel af, maar ze vond het ongemakkelijk en hartverscheurend.

Ze heeft haar man menig keer uiteengezet waarom ze per se jeugdofficier wilde worden. Ze vond dat ze als 'gewone' officier van justitie pas achteraf, als het kwaad al gebeurd was – het noodlot al had toegeslagen – iets kon betekenen. Een jeugdofficier, daarentegen, kan ontspoorde levens van jonge delinquenten nog beïnvloeden en ze behoeden voor verder afglijden, voordat ze terechtkomen in het criminele circuit. Haar man begreep het wel, maar kon zijn teleurstelling niet verbergen. Hij had haar graag zien schitteren in strafzaken naast topadvocaten, wist ze. Daar had ze de hersens en de statuur voor, stelde hij altijd. Maar Gusta Nagtegeller wist wel beter.

Een paar processen-verbaal liggen al op de werktafel als ze haar trenchcoat over de kapstok gooit. De jeugdresearcher, Halt-medewerker en raadsadviseur voor de Kinderbescherming wachten haar al op. Normaal zit haar rechterhand, haar parketsecretaris, deze overleggen voor, maar hij heeft zich vanochtend ziek gemeld. Welijks komen de ketenpartners in het justitieel casusoverleg-jeugd bij elkaar om de binnengekomen proces-verbalen te bespreken en kennis over de jeugdstrafzaken te delen. Soms is een korte werkstraf voldoende of een extra belletje naar de leerplichtambtenaar. Soms ook niet. Vandaag focust het overleg zich op een auto-inbraak door een veertienjarig meisje. De jonge verdachte had op het parkeerterrein bij het voetbalveld een portierraam ingeslagen en een laptop gestolen die op de achterbank lag.

34 Eerst logt Gusta in op haar pc en zoekt op het netwerk naar mogelijke gegevens van de verdachte. Ze vindt niks. Ook de rechercheur heeft geen justitiële documentatie van het meisje kunnen achterhalen. Het is misschien haar ervaring als jeugdofficier of, zoals haar man zou zeggen, haar vrouwelijke intuïtie, die haar achterdochtig maakt. Waarom zou dit veertienjarige meisje, onbekend bij politie, opeens ontspoord zijn? Ze consulteert haar gesprekspartners, die allemaal instemmen met een nader onderzoek.

Aan de rand van de Vinex-wijk belt de raadsonderzoeker voor de Kinderbescherming aan, opgelucht dat hij het woonerf zonder problemen gevonden heeft. Hij spreekt in eerste instantie met de ouders van Tatjana, het verdachte veertienjarige meisje. Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst probeerde hij een indruk te krijgen van de gezinssituatie. De vader van Tatjana blijkt een licht agressieve man met een oorlogstrauma. Het verlies van zijn status als hoge ambtenaar in zijn vaderland speelt een allesomvattende rol in het gezin. Zijn focus is gericht op wat hij verloren heeft. In een gesprek met de leerkracht komt naar voren dat Tatjana in de klas voornamelijk de harmonie wil bewaren en conflicten vermijdt.

‘Niks mis mee,’ zegt de leraar, ‘maar soms gaat dat ten koste van haarzelf, omdat ze voor haar eigenwaarde te afhankelijk is van een ander. Ze is daardoor kwetsbaar en onzeker.’

Gusta Nagtegeller bladert de rapportage van de raadsonderzoeker nog eens door terwijl ze haar mening deelt in het daaropvolgende casuoverleg. ‘Ik constateer dat er een conflicterend beeld over verdachte Tatjana is ontstaan. Aan de ene kant hebben we hier te maken met een kwetsbaar tienermeisje, en tegelijkertijd met een inbreekster en dievegge. De afdoeningsbeslissing is daarom niet eenvoudig te maken.’

‘Trouwens, we hebben de laptop in beslag kunnen nemen,’ vertelt de rechercheur.

‘Naast de bestaande jurisprudentie voor de aanpak van autokraak en diefstal zou ook bureau Jeugdzorg ingeschakeld moeten worden,’ vindt de raadsadviseur voor de Kinderbescherming. Officier Nagtegeller besluit om de rechtszitting af te wachten, om daar, mocht het nodig zijn, de strafeis op bij te stellen.

35

De politierechter vraagt op zo’n dwingende manier om uitleg dat verdachte er even van schrikt. Haar advocaat legt geruststellend een hand op haar schouder. Gusta kijkt het meisje aan, dat nog jonger lijkt dan ze is. De vader en moeder zitten dicht tegen elkaar aan, alsof ze het koud hebben. Het kwetsbare meisje kijkt even om, keert zich weer naar de rechter en begint dan haar verhaal.

‘De laptop die ik heb gestolen is van Daryl, een jongen op school. Aan het begin van het schooljaar ontmoette ik hem op het schoolplein. Eerst spraken we elkaar alleen tijdens de pauzes, daarna ook via msn. Ik vond hem leuk. We chatten vaak, maar tijdens een van de gesprekken vroeg hij of ik mijn onderbroek wilde laten zien voor de webcam. Hij zou het dan ook doen.’ Weer kijkt ze even snel om naar haar ouders.

‘Hij maakte, zonder dat ik het wist, een opname en stuurde deze naar me op. Dat was nog wel leuk, maar hij ging langzaam steeds verder. Hij wilde dat ik bloot voor de webcam ging staan en als ik dat niet deed, dreigde hij de foto op internet te plaatsen. Toen heb ik mijn topje uitgedaan. Hij beloofde geen opnamen te maken. Tegen de afspraak in deed hij dat toch en eiste dat ik me helemaal zou uitkleden. Hij zou het dan ook doen. Ik wilde hem niet teleurstellen.’

Tatjana sprak snel tussen het snikken door. Het moest eruit, nu of nooit. ‘Hij heeft allemaal afbeeldingen gemaakt en aan me toegezonden. Het werd steeds erger. Ik moest steeds verder gaan en andere dingen van hem doen. Het enige wat ik dacht, was dat die foto’s weg moesten. Die zaten in zijn laptop die hij altijd meenam naar school. Dat wist ik. Dat had hij verteld. Ik wist ook dat hij elke week van school werd opgehaald door zijn vader en met de auto naar het voetvalveld werd gebracht. En dat de laptop dan in de geparkeerde auto zou liggen...’

Na een paar hectische dagen ploft Gusta uitgeput op de bank neer. Ze laat een droge witte wijn door haar man inschenken en slaat de avondkrant open. Op de voorpagina leest ze onder de kop “Jongen (17) opgepakt voor seksueel misbruik” dat het OM na onderzoek van een laptop, die door een van de slachtoffers was overgedragen aan de politie, de jongen op het spoor is gekomen.

‘Hoe komt een jongen van zeventien ertoe om zoveel meisjes te misbruiken?’ vraagt officier Gusta zich af. Daar moet wat achter zitten.

Kinderen straffen

Tot 1811 was er geen apart strafrecht voor kinderen. Met de invoering van de Franse wetgeving in 1811 werd de meerderjarige leeftijdsgrens op zestien jaar gesteld. Vanaf 1886 konden kinderen onder de tien jaar niet meer berecht worden. Vijfentwintig jaar later, in 1901, werd de meerderjarige leeftijdsgrens verhoogd naar achttien jaar.

Dat voor een kind andere regels, rechten en straffen gelden dan voor volwassenen legde men wettelijk vast in 1921. Vanaf 1961 zijn kinderen onder de twaalf formeel niet strafbaar. Het jeugdstrafrecht van tegenwoordig geldt voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar. Alleen in heel ernstige gevallen kunnen jongeren berecht worden als volwassenen.

DISCRI- MINATIE

Gerard Trentelman

Het quade werck

Hans Adelaars

Homo Nokkie

Het quade werck

Gerard Trentelman

Alles aan het decor klopte weer. Wijnand Röttgers had met rituele zorgvuldigheid weer de ideale werksituatie gecreëerd op zijn kantoor thuis. Op het bureau stond de Remington-schrijfmachine, die hij twee jaar geleden van zijn vrouw had gekregen, te glanzen in het licht van de gaslamp en van twee strategisch neergezette kaarsen. Samen gaven die lichtbronnen zo'n comfortabele helderheid aan het papier op de rol, vond hij. Rechts naast de schrijftafel stond een laag tafeltje met daarop een stapel strafdossiers en aan de linkerkant bood een stoofje plaats aan een kruik kelderkoude brandewijn en een likeurglas. Het was op deze extreem koude winteravond in 1911 behaaglijk warm in de werkruimte van het oude patriciërshuis van de gereputeerde magistraat.

De officier van justitie in het arrondissement Amsterdam had een bijgeloof. Voor bijzondere, wat gecompliceerde strafzaken schreef hij zijn requisitoiren vrijwel nooit op het parket maar in de intimiteit – inclusief alcoholische versnapering – van zijn privékantoor. Jarenlang met de vulpen, maar nadat zijn eega hem had verrast met de kostbare Remington was hij zijn juridische verhandelingen consequent daarop gaan formuleren. Het was alsof zijn woorden erdoor aan effect en belangrijkheid wonnen. Naïef misschien, maar zo dacht Wijnand Röttgers er nou eenmaal over.

41

Hoewel de aanklager zich deze avond fysiek en geestelijk redelijk ontspannen voelde, slaagde hij er maar niet in teksten op papier te krijgen die originaliteit en importantie ademden. Het was alsof een onbekende macht een rem op zijn denken zette. Hij blokkeerde. Nu al voor de derde maal in twee weken. Voor de derde keer dat hij zich had vastgebeten in dit strafdossier: een zedenzaak waarin sodomie centraal stond. De woorden die Röttgers tikte leken overtuiging, logica en realiteitszin te ontberen. Ook na twee forse bellen brandewijn nog. Dromerig streelde hij met de vingertoppen van beide handen de gladde zijkanten van de Remington. Een dichtregel van Martinus Nijhoff schoot plotseling door zijn hoofd. ‘...*En de schrijfmachine mijmert gekkepraat...*’

Hij wilde rust. Even niks. Gewoon een leeg hoofd...

42

Dat nu, eind 1911, het jaar van het honderdjarig bestaan van het Openbaar Ministerie, het dossier van dit zedendelict uitgerekend op zijn bureau had moeten terechtkomen... Om tal van redenen voelde officier van justitie Röttgers zich er meteen al onbehaglijk bij. Dankzij de Code Pénal van Napoleon Bonaparte was sodomie in Nederland een eeuw lang niet of nauwelijks nog strafbaar geweest – afhankelijk van de omgeving waarin homoseksuele handelingen werden gepleegd – maar met de goedkeuring van de nieuwe Zedelijkheidswetgeving, afgelopen mei, was dat drastisch veranderd. Homoseksuele contacten tussen een meerderjarige en een persoon onder de 21 jaar werden, krachtens artikel 248-bis van het Wetboek van Strafrecht, net als vele eeuwen geleden, opnieuw streng verboden. Op straffe van maximaal vier jaar. Het lag dus voor de hand dat een heel land, waarin flink was geprotesteerd tegen de nieuwe wetten, uiterst kritisch zou volgen wat het OM, het Ministère Public dat van Napoleon was geërfd, zou gaan doen in de rechtszaal. Dat gegeven drukte, hij moest het erkennen, zwaar op de Amsterdamse magistraat.

Wat echter zeker zo zwaar woog, was dat deze zedenaffaire, waarin de Amsterdammer Y. ervan werd verdacht sodomie te hebben bedreven met een 18-jarige jongen, waarbij ook sprake zou zijn

geweest van dwang, eigenlijk niet de cup of tea van Wijnand Röttgers was. Omdat hij homofilie haatte. Uit de grond van zijn hart. Niet meer en niet minder. Volgens hem was slechts in kleine kring bekend hoe puriteins en meedogenloos hij aankeek tegen homoseksuelen. Die aversie was onmiskenbaar ontstaan in zijn victoriaanse, orthodox-christelijke opvoeding. Daarin was homofilie uitsluitend als 'tegennatuurlijk' bestempeld en die kwalificatie lag nog steeds voor in zijn mond. En zijn afkeer van de homoseksuele mens was alleen nog maar gegroeid nadat hij in een hoofdstedelijke steeg een keer getuige was geweest van twee mannen die ongegeneerd opgingen in een fellatio. Trouwens, hoe zouden in vredesnaam zijn vrouw en beide zoons Adriaan en Wilbert aankijken tegen een homohater die namens de maatschappij een zedendelinquent voor de rechter moest gaan brengen? Alleen al praten over het tere onderwerp herenliefde had in de loop der tijd een paar dramatische crises in zijn gezin veroorzaakt.

43

Wat Röttgers echt pijnlijk vond, was dat hij al weken niet meer loskwam van wat in zijn hersenen stond geregistreerd als Het Dossier. Met de regelmaat van een klok, op de gekste momenten, werd hij teruggeplaatst in het verleden. Terug naar zijn studententijd in Leiden met name. Naar de ongerieflijke collegebanken, waarin hij en zijn maten hoorden van de barbaarse kruistochten tegen 'die sodomieten.' Van hun vervolgingen door de eeuwen heen. Beklijvende, onvergetelijke beelden van pijnbanken, radbraken, brandstapels, wurgpalen en schavotten. Tafereelen van terechtstellingen van tientallen 'zondaars' in de stad Utrecht en in het Groningse Zuidhorn die schuldig waren bevonden aan 'het quade werck.' Of zoals de ter dood veroordeelde Utrechtse wijnkoopman Barend Blomsaet in 1730, met de handen in de duimschroeven, had aangegeven: 'Schuldig aan veele, vuyle en onnatuerlijke actiën met andere manspersonen.'

Vooral dát citaat had, moest de officier van justitie ruiterslijk toegeven, diepe indruk op hem gemaakt. Was hij de woorden misschien te veel als een soort kleinood gaan koesteren?

De magistraat schonk nog eens in. Een half glaasje. Hij staarde naar het vlammenspel in de open haard. Hij voelde zijn oogleden zakken, móést even rusten. Tegen zijn gewoonten in ging hij even liggen in de aan zijn kantoor grenzende alkoof. Maar Wijnand Röttgers kreeg zijn hoofd niet leeg. En waar hij de afgelopen uren angstig voor was geweest, gebeurde ook. Al enkele minuten nadat hij op het harde stromatras was gaan liggen. Op zijn netvlies verscheen, glashelder, die afschuwelijke, wrede brief, die maanden geleden 's nachts in zijn brievenbus was gestopt.

Vader,

44 *Het zal U niet verwonderen dat het mij moeite kost U nog zoo te noemen na het gebeurde van vorige week. Evenmin zult U verbaasd zijn dat dit schrijven een afscheidsbrief is. Ik wensch U, als vader en als mensch, te verbannen uit mijn bestaan omdat U mij zoolang verneederd en verloochend heeft. Slechts omdat ik bijzondere en zeer nobele gevoelens koester voor mijn groote liefde Pieter. U had mij niet zwaarder kunnen verwonden, in het bijzijn van moeder, dan met Uw verkondigde onheilsboodschappen. Dat sodomieten een gruwel zijn in de ogen van God... dat hun eeuwenlang, volkoomen terecht, slechts de executie wachtte...*

Vader, waar is Uw wijsheid, Uw gevoel, Uw waardigheid? Hoe kunt U, zoo denkende, als magistraat gerechtigheid prediken? Ik verfoei U oprecht en wensch geen stap meer in Uw huis te zetten.

Adriaan Röttgers

Met beide wijsvingers trachtte de aanklager zijn bonkende slapen, lichtjes masserend, tot rust te brengen. Hij voelde een kietelende traan langs zijn neusvleugel zakken toen hij paniekerig terugdacht aan de suïcidedreigementen die zijn oudste zoon verschillende keren had geuit. 'Mijn God... Adriaan,' hoorde hij zichzelf fluisteren, 'waar ben je? Je bent toch niet...?'

Het zou nog vijf dagen duren voordat Wijnand Röttgers zijn

strafeis definitief wist te formuleren. Zijn mildheid jegens beklagde Y. deed de wenkbrauwen van de drie Amsterdamse rechtspreekers tijdens de rechtszitting fronsen.

2010

Homo Nokkie

Hans Adelaars

Misj: was lache he gast?

Mo: vet lache pik

Misj: wat konnie krijse he?

Mo: doen al die kontprikkers

Misj: hep nog pijn in me klauw

Mo: zoo... ik dan

Misj: zen beentjes kraakte flink

Mo: hahaha, jij ramde em gruwelijk

Misj: was die homo wel ff stil van

Mo: hahaha zekers

47

Geachte Voorzitter, Edelachtbaar College,

De verdachten die hier verschijnen, te weten Julesbert Boogaarts en Ralph-Karsten Hekkelman, zijn mede betrokken bij de geweldige mishandeling van Bastios Vleermans op 14 maart 2011 te Sittard. Waar het vandaag om gaat is de mate van hun aandeel te bepalen, evenals de strafmaat die hier bij hoort. Ik neem de verklaringen van Michano Alvarez en Mohammed Akmar, de hoofdverdachten die inmiddels zijn veroordeeld, als basis om deze zaak toe te lichten.

Het begon met de afspraak om een avondje te gaan poken. Michano, Mohammed en Julesbert spraken af bij Ralph-Karsten thuis. Zijn ouders waren het weekend weg, dus hadden ze het rijk alleen. Maar al snel raakten de jongens verveeld, de drank vloeide rijkelijk en de sfeer werd baldadig. Op een zeker moment opperde Ralph-Karsten het idee om een homo in elkaar te slaan en hij kreeg snel bijval. Hij kwam ook op het idee om een afspraak te maken via Bullchat, een datingsite speciaal voor homo's. Binnen no-time had Ralph-Karsten afgesproken met de 20-jarige Bastios Vleermans, het slachtoffer in deze zaak. Om 22.00 uur zouden ze elkaar zien bij het zogenaamde Poedelmeer, een plek waar homo's regelmatig afspreken. Het idee was dat Michano de eerste klap zou uitdelen, waarna de anderen tevoorschijn zouden komen om mee te helpen aftuigen. Op de afgesproken plek verstopten ze zich achter de bosjes, wachtend op Bastios. Deze kwam inderdaad op het genoemde tijdstip opdagen. Michano had nooit verwacht dat Bastios echt zou komen en durfde op dat moment ineens niet meer. Toen besloot Mohammed het voortouw te nemen. Hij rende brullend van achter de bosjes op Bastios af en sloeg hem vol in het gezicht. Deze boog voorover en bedekte zijn gezicht met zijn handen. Vervolgens sloeg Mohammed hem keihard in de nek, waardoor Bastios op de grond belandde. Inmiddels was Michano ook op het strijdtoneel verschenen en dook, na aanmoediging van Mohammed, boven op het slachtoffer en begon als een bezetene op hem in te slaan. De jongen schreeuwde het uit van pijn en smeekte de jongens te stoppen. In plaats daarvan nam de hevigheid van klappen alleen maar toe. Mohammed had inmiddels een zwaar stuk hout gepakt en begon hiermee op de benen van Bastios te slaan. 'Om te kijken of ik ze kon breken,' zo zou hij later verklaren. Niet lang daarna verloor het slachtoffer het bewustzijn. Ook de andere twee, in casu Julesbert en Ralph-Karsten, waren achter de bosjes vandaan gekomen. 'Waar blijven jullie nou, mietjes,' zou Mohammed hebben gezegd. Waarschijnlijk bang om als lafaard te worden aangezien, schopte Julesbert met volle kracht tegen het roerloze hoofd van Bastios. Nadat Michano de mobiel en de portemonnee uit Bastios' zakken

had gehaald, rende de jongens weg en gingen ieder naar hun eigen huis.

Bastios werd pas enige uren later gevonden en naar het ziekenhuis gebracht, waar hij enkele weken heeft doorgebracht. Het moet voor hem een enorm traumatische ervaring zijn geweest om op deze manier te worden belaagd en mishandeld.

Michano en Mohammed hebben zonder meer het grootste fysieke aandeel geleverd in de mishandeling van Bastios Vleermans. Zij hebben dan ook forse straffen gekregen voor poging tot doodslag. Aan de verdachten van vandaag wordt het medeplegen tot doodslag ten laste gelegd. Want dat er geslagen zou worden, dat was, gezien de verklaringen en de msn-berichten die opgenomen zijn in het dossier, voor iedereen duidelijk. De volgende vraag is dan: welke strafmaat is de juiste voor deze medeplechtigen? Dus voor Julesbert, die maar één trap heeft gegeven?

49

Juul: ik stampte hem ook ff man

Mo: Bluffah, jullie waren aarsbanaan man

Juul: ik d8, ff chillen tot jullie klaar zijn

Mo: okee je hebt 'm gekikt. 1x maar volgens mij

Juul: wel vet hard. Die homo ging gelijk nokkie.

Mo: maar je hebt niet geholpe met zen shit jatte

Juul: Hahaha. WTF man... was dat nokkie of wat?

Wat betreft Julesbert ziet het OM zijn aandeel als volgt; hij valt duidelijk onder de categorie meelopers. Maar dat ontslaat hem niet van enige schuld. Hij heeft, om zichzelf te bewijzen, het weerloze slachtoffer een keiharde trap tegen het hoofd gegeven. 'Alsof-ie een penalty nam,' aldus de verklaring van Michano. Wat is erger? Tien vuistslagen of één rottrap? Misschien heeft diezelfde trap in medisch opzicht wel de meeste schade veroorzaakt. Juridisch moeilijk rond te krijgen, maar wie zal het zeggen?

En wat inzake Ralph-Karsten, die het slachtoffer met geen vinger heeft aangeraakt?

Toch is het voor het OM heel duidelijk. Dit was geen 'gewone' openlijke geweldpleging na een avondje stappen. Dit was een geplande actie met als doel een homo in elkaar te slaan. Ralph-Karsten was zonder meer de bedenker, aanjager én initiator hiervan. Hij kwam met het idee en heeft het slachtoffer via internet in de val gelokt. Daarnaast is Ralph-Karsten bepaald geen domme jongen. Hij zit in 5 vwo.

Er mag van hem verwacht worden dat hij zijn daden kan overzien. Hij had kunnen vermoeden, zeker gezien het verleden van zijn vrienden Michano en Mohammed, beiden in het bezit van een strafblad, dat hier ernstig geweld uit zou kunnen voortkomen. Dat hij zijn handen niet heeft vuil gemaakt, maakt hem niet minder schuldig.

Ralf: lache dat die homo ook echt kwam

Misj: hahaha... kreeg-ie spijt van

Ralf: hahaha

Misj: maarre... jij was vet chickenshit

Ralf: ik dacht, jullie pakke hem al

Misj: mwooahh....toktoktok...

Ralf: was wel mijn idee ouwe

Misj: ok, respect

Dus stel ik nogmaals de vraag: welke straf moeten deze verdachten krijgen?

We moeten kijken naar de persoon, zijn achtergrond en wat hij van de straf kan leren. Het zal u duidelijk zijn dat deze jongens van amper twintig niet beter af zijn in de gevangenis. Een werkstraf wordt vaak als heilzamer en zinvoller gezien.

Vanuit dit oogpunt zou mijn voorkeur hier zeker naar uitgaan...

Misj: yo! die defkik van Juul

Juul: homo is dood zweer ik je

Mo: WTF! homoos = vieze honden

Juul: afmaken dus

Misj: dope plan

... anderzijds kijk ik naar de maatschappij die ik als officier vertegenwoordig.

Hoe zou die maatschappij willen dat ik optreed? Zodanig dat het anderen afschrikt om mensen af te tuigen, alleen omdat ze anders geaard zijn? Hoeveel jaren valt onze samenleving hier mee terug als we dit zouden tolereren? Natuurlijk zal onvoorwaardelijke gevangenisstraf een enorme impact hebben op het leven van de verdachten. Ze hebben “gezeten” en komen hier nooit meer vanaf.

Maar dat geldt ook voor Bastios Vleermans. Ook hij komt er nooit meer vanaf.

Met enig geluk herstelt hij van zijn fysieke wonden, maar nooit van het idee dat hij zwaar is mishandeld, alleen maar om zijn geaardheid. Hij heeft levenslang. Er is alleen één groot verschil: de verdachten hadden een keuze, Bastios had deze niet. Hij moet noodgedwongen verder met deze gruwelijke herinnering. Daarom zeg ik, waarom zou het de daders anders moeten vergaan?

Geachte Voorzitter, Edelachtbaar College, dan ga ik nu over tot de strafeis...

Potenrammers

Sodomie verdween na 1811 uit het Wetboek van Strafrecht. Tot in de negentiende eeuw werden homoseksuele daden niet vervolgd, zolang ze binnenshuis plaatsvonden. In 1911 kwam daar een eind aan en gold een nieuwe zedelijkheidswet waarin homoseksuele contacten met minderjarigen onder de eenentwintig opnieuw strafbaar werden gesteld. Duizenden personen zijn sindsdien vervolgd, met een hoogtepunt in de jaren vijftig. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw begon het tij te keren. In 1991 is homoseksuele gerichtheid toegevoegd als grond van strafbare discriminatie. Tegenwoordig heeft de politie tot taak homo's tegen potenrammers te beschermen.

OVER- VALLEN

Lars Kuipers

Gangstermethoden in Chicagostijl

Elvin Post

The Good, the Bad and the Ugly

Gangstermethoden in Chicagostijl

Lars Kuipers

Hoe, dacht officier van justitie Alberts Verstraeten, komt die Heuvelring in hemelsnaam zo vol?

57

Het was vrijdagmiddag halfvijf. Hij zette zijn kraag op tegen de regen en keek somber naar de auto's die op de Tilburgse ringweg stonden te wachten op beweging. Grijs weer, grijze stad, oninteressante mensen. Nee, dan Breda. Tilburg op een waterkoude herfst-dag – hij kon zich weinig deprimerenders voorstellen.

Hij naderde de AMRO-bank. Voor de hoofdingang was een ooploopje. Mensen drukten hun neuzen tegen de ramen om naar binnen te kijken.

'Zo'n bank is toch verzekerd!' hoorde hij een opgewonden mannenstem zeggen. 'Ze kunnen hier beter een paar ton weghalen dan bij mij een paar konijntjes.'

'Excuseer!' Met zachte drang elleboogde hij zich een weg door de menigte. 'Officier van justitie.'

Hij bereikte de draaideur en wurmde zich het bankgebouw in. De warmte sloeg hem tegemoet.

Alberts Verstraeten zag hoe een man achter de balie – een bediende? – de telefoonhoorn van de haak nam en een nummer probeerde te draaien. Zijn hand beefde zo dat hij er niet in slaagde zijn wijsvinger in het juiste gaatje van de kiesschijf te krijgen.

‘Het lukt niet,’ prevelde hij tegen niemand in het bijzonder.

Van rechts naderden stemmen.

‘In onze Volkswagens hadden we die Citroëns DS nooit kunnen bijhouden. En tegen het vuur van een stengun is niet veel te doen. Als hoofdcommissaris ben ik eigenlijk blij dat het niet tot een treffen is gekomen.’

‘Efdee!’ Blij een bekende te zien stak Alberts Verstraeten zijn hand uit.

‘Alberts,’ zei Efdee. ‘Wat hield je zo lang op? Mag ik je aan mijn gezelschap voorstellen? Dit is mijnheer Kersten, de burgemeester van Tilburg.’

‘We kennen elkaar,’ zei Alberts Verstraeten.

‘Dit is de heer De la Bretonnière van de Raad van Bestuur van de AMRO-bank. En de heer Bakker, directeur kleine kantoren.’

‘Centrale Bijbanken en Kantoren,’ verbeterde de heer Bakker.

‘En tot slot de directeur van deze bank, de heer Stahlecker,’ vervolgde de hoofdcommissaris zonder er veel acht op te slaan. ‘Hij geeft ons een rondleiding op de plaats delict.’

‘Alberts Verstraeten, officier van justitie te Breda,’ zei Alberts Verstraeten en keek het groepje rond.

‘Loopt u mee?’ vroeg Stahlecker. Hij ging het gezelschap voor en hield de deur van een kantoortje aan de straatzijde open.

Op de grond lagen glasscherven. Achter het bureau zat een klerk van een jaar of veertig, tenger gebouwd en met een sproetig gezicht.

‘Dit is de heer Van Deventer,’ sprak Stahlecker plechtig. ‘Hier, in deze kamer, heeft de heer Van Deventer, in een poging om het publiek op straat te alarmeren, terwijl de overval nog gaande was, een glazen asbak door de ruit op straat geworpen...’

‘En een ponsmachine!’ onderbrak de employé.

‘... En een ponsmachine,’ herhaalde Stahlecker, zijn ondergeschikte indringend aankijkend.

‘Excuseer,’ onderbrak Alberts Verstraeten. ‘U heeft het verhaal natuurlijk al gehoord, maar ik val er middenin. Misschien kan de heer Van Deventer ons vertellen wat hij van de overval heeft gemerkt?’

Blij dat hij het woord kreeg, stak Van Deventer van wal.

‘Nou, het was dus kwart over drie; we waren net gesloten. Achter de balie zaten de collega’s de kas op te maken en ik zat hier in mijn kamertje de effectenbalans te doen, toen ik ineens stemmen hoorde roepen, “Heraus! Heraus!”, of zoiets. Ik dacht meteen: dit is niet goed. Met bonzend hart heb ik toen de deur van mijn kamer op een kiertje gezet, zodat ik kon zien wat er gaande was. Op de balie stonden twee mannen, of nee, degene die het dichtste bij mij was, zat gehurkt. Ze hadden zwarte doeken voor hun gezicht en hielden hun wapens gericht op het personeel. De achterste had volgens mij een machinepistool. Ik denk dat het hem niet snel genoeg ging, want op een gegeven moment loste hij een schot. Ik schrok me wezenloos. Nou, toen heb ik de deur weer dichtgedaan om te proberen van hieruit de politie te bellen. Dat lukte niet, want de lijn was bezet. Later hoorde ik dat het juffrouw Van den Bezem was, die de politie aan het bellen was – we hebben hier geen alarmsysteem, en maar één telefoonlijn naar buiten. Nou, en toen heb ik die asbak maar door het raam gegooid.’

59

‘Als u mij wilt verontschuldigen,’ mompelde Alberts Verstraeten. ‘Ik moet even naar het toilet.’

Gehaast zocht hij de wc’s en leegde zijn blaas. Onderweg terug zag hij in een spreekkamer twee mannen met een kop koffie aan een tafeltje zitten.

‘Daar gaat ons onderzoek,’ zei de jongste lijdzaam, in zijn kopje roerend. ‘Terwijl die hoge omes hun rondleiding maken, praat iedereen met iedereen, dus straks bij de verhoren krijgen we allemaal papegaaienverhalen. En intussen banjeren ze met z’n allen door onze sporen.’

Alberts Verstraeten voelde zich betrappt. Snel liep hij terug naar de spreekkamer. Daar had de burgemeester het woord genomen.

‘Tegenover deze uitmuntend getimede gangstermethode in Chicagostijl,’ sprak Kersten plechtig, ‘staan wij machteloos.’

Alberts Verstraeten haalde diep adem. ‘Heren,’ zei hij op een toon die hem gezaghebbend voorkwam. ‘Het spijt me dat ik onderbreek, maar als officier van justitie is het mijn taak om leiding te geven aan het opsporingsonderzoek. Om de recherche de ruimte

te bieden om hier getuigen te horen en sporen veilig te stellen, stel ik voor dat we deze rondleiding afbreken en een commandokamer improviseren op het politiebureau, vanwaar we ook beter de contacten met de buitenwereld kunnen coördineren dan met die ene telefoon die ons hier ten dienste staat.'

Kersten keek bozig, maar zweeg. De bankdirecteuren keken naar Efdee.

'Vanzelfsprekend,' zei Efdee.

'Uitstekend,' sprak Alberts Verstraeten, 'dan zie ik u daar over een halfuur. Ik zal de heren van de recherche verwittigen dat ze hun gang kunnen gaan.'

60

Precies een halfuur later liep hij de kamer van de hoofdcommissaris binnen. Efdee trok een stoel voor hem achteruit. 'We kregen zojuist bericht,' zei Efdee. 'Onze overvallers zijn de grens overgegaan bij Poppel.'

'En?' vroeg Alberts Verstraeten. 'Hebben de Belgen ze?'

'Vergeet het maar,' zei Efdee. 'Die waren met al hun rijdend materieel naar Antwerpen, voor een defilé. Dag van de Rijkswacht.'

Alberts Verstraeten slaakte een diepe zucht. 'De opsporingsdiensten staan hun mannetje,' zei hij cynisch. 'Zorg ervoor dat ze gesignaleerd staan bij Interpol. Brussel en Parijs.' Hij dacht even na. 'Doe voor de zekerheid Wiesbaden ook maar,' voegde hij eraan toe.

Officier van justitie Alberts Verstraeten lag wakker. Het was drie uur, hij voelde een hoofdpijn opkomen die, wist hij, hem de hele volgende dag zou kwellen. Hij schoof zo stil mogelijk onder de dekens vandaan en liep naar de badkamer, waar hij een aspirine liet oplossen in een glas water. Hij kreeg een ingeving, dronk het glas leeg, wandelde naar zijn werkkamer en greep een blocnote. Op het eerste lege vel schreef hij:

Brief hoofdofficier

Directeuren/burgemeesters?

Preventie

Welke beveiligingsmaatregelen?

Hij had een onrustige droom. Officier Alberts Verstraeten was terug in de hal van de bank. In zijn hand hield hij het uiteinde van een lang touw. Aan de overkant van de hal stond burgemeester Kersten, met het andere einde in zijn hand.

Wat moet ik hier nu mee, dacht Alberts Verstraeten.

Hij keek naar Kersten, in de verte. De ruimte leek eindeloos lang, misschien wel honderd meter.

Draaien, gebaarde Kersten.

Ineens begreep hij het: een springtouw.

Samen draaiden ze het touw. Rechts kwam de draaideur in beweging. Er kwamen zes zwart gemaskerde mannen de hal binnen. 'In, spin!' riep Kersten. Exact gelijk sprongen de overvallers in.

Uitmuntende timing, dacht Alberts Verstraeten. Professionals. Daar kunnen wij nog een puntje aan zuigen.

The Good, the Bad and the Ugly

Elvin Post

Drie dagen na het feestje ter ere van zijn pensioen, zei hij: ‘Die speeches vond ik het ergste. Natuurlijk is het mooi als mensen je prijzen, maar de helft was onzin. Alsof ik nooit iets fout heb gedaan in mijn leven.’

63

‘Dat is toch ook zo?’ zei zijn dochter. Ze glimlachte ondeugend, ontkurkte een fles wijn en schonk hem een glas in. Laura was die-renarts en had nooit veel interesse getoond voor zijn werk als officier van justitie. Dat vond hij prima. Wanneer ze samen waren, praatten ze doorgaans over de dingen die haar bezighielden. Of ze praatten helemaal niet en keken op televisie naar oude westerns, een gezamenlijke hobby.

Nu zaten ze met de fles wijn tussen hen in aan de keukentafel.

Laura staarde naar het enige licht in de keuken, een kaars die brandde in de vensterbank. Toen richtte ze zich weer op de fles wijn, schonk haar eigen glas vol en zei: ‘Waar ik benieuwd naar ben, is wat je het meest is bijgebleven van al die jaren. Of is dat niet één zaak in het bijzonder?’

Hij dacht even na, enigszins verrast door haar vraag. Uiteindelijk zei hij: ‘Wat me het meest is bijgebleven? Dat is lastig. Waarschijnlijk is dat een zaak van twee jaar geleden, net voor de kerst.’

‘Die bankdirecteur die zijn secretaresse had vermoord met een briefopener?’

‘Nee. Dit was iets kleins. Althans, het was iets waar de media nauwelijks tot geen aandacht aan besteedden. Een overval op een snackbar.’

Zijn dochter keek hem aan. ‘Ja?’

‘Het gebeurde ’s avonds, vlak voor sluitingstijd. Twee mannen liepen die snackbar binnen. Ze droegen Mickey Mouse-maskers. Een van hen trok een pistool en drukte de loop tegen de slaap van het meisje achter de toonbank. De ander bleef bij de deur staan. De man met het wapen zei tegen het meisje: “Je hebt mooie ogen. Als je precies doet wat ik zeg, heb je ze vanavond als je naar bed gaat nog steeds.” Meer niet. Het meisje gaf hem al het geld uit de kassa – tweehonderdeenendertig euro en zestig cent.’

‘En?’

‘Dat was alles.’

‘Werden ze gepakt?’

‘Ja, maar niet door de politie. Nee, dat zeg ik verkeerd. Wél door de politie, maar pas lang na de overval, en naar aanleiding van een ander strafbaar feit. Ze hadden de achterbumper van hun auto met een touw aan een mobiele pinautomaat vastgebonden en wilden weggrijden, kennelijk in de veronderstelling dat het apparaat achter ze aan zou komen. Dat gebeurde uiteraard niet. In plaats daarvan brak hun achterbumper af, met de kentekenplaat er nog aan vast. Ze hadden niets in de gaten, of waren te dom om terug te rijden, en konden later via die kentekenplaat heel makkelijk worden opgespoord. Aangezien een van hen tijdens de overval op die snackbar vingerafdrukken had achtergelaten, was de match snel gemaakt. De twee bleken heel wat meer op hun kerfstok te hebben. Ze kregen drie jaar.’

Zijn dochter nam een slok van haar wijn, keek hem met samengeknepen ogen aan en zei: ‘Is dat het?’

‘Wat?’

‘Is dat wat je het meest is bijgebleven? Niet een van de zaken waarin je zelf iets briljants hebt gedaan?’

‘Wat blijft jou het meest bij uit je werk? De siamees wiens leven je redt via een ingewikkelde operatie, of de golden retriever met het

kankergezweel die je probeert met behulp van pijnstillers zo lang mogelijk een draaglijk leven te geven, en waarvan je weet dat-ie elke dag pijn heeft, pijn die niet meer zal weggaan?’

‘Daar probeer ik niet aan te denken. Maar ik begrijp de vergelijking niet. Een golden retriever met een kankergezweel?’

‘Dienaren van de wet en dokters. We zijn in zekere zin hetzelfde. We proberen zo veel mogelijk onze emoties opzij te zetten omdat we anders ons werk niet kunnen doen. Maar soms – hoe je ook je best doet om immuun te worden voor andermans ellende – soms raakt iets je. Toch? Nou, dat had ik met de zaak van die snackbar. Natuurlijk zijn er zaken waar ik meer trots op ben. Maar de reden dat deze me, denk ik, het meest zal bijblijven, is dat meisje achter de kassa. Ze deed me aan jou denken op die leeftijd. Zestien jaar... ik sprak haar nadat de daders waren veroordeeld. Sinds die overval bezocht ze wekelijks een psychiater. Ze had haar baantje bij de snackbar opgezegd en durfde niet meer te slapen zonder het licht aan. Ze zei: “Ik blijf dat masker zien. En dan hoor ik die stem, die zegt dat ik mooie ogen heb.” Ze zei dat ze blij was dat de overvallers waren gepakt, en dat ze hoopte dat haar nachtmerries nu ook zouden verdwijnen. “Maar,” zei ze, “het gevoel van die loop tegen mijn slaap zal ik nooit meer vergeten. Nooit.” Ik had met haar te doen en deed iets wat ik nooit eerder heb gedaan. Ik vroeg haar me op de hoogte te houden van hoe het met haar gaat.’

‘En? Deed ze dat?’

‘Nee. Maar vorige week lag er een kaart op de deurmat. Er stond op: “Ik las in de krant dat u met pensioen gaat. Gefeliciteerd. Ik hoop dat u nog een fijn leven heeft. Zelf doe ik ook mijn best.” Ik weet niet waarom, maar toen ik daar met die kaart in de gang stond...’ Hij voelde iets prikken in zijn ooghoek. ‘Toen merkte ik dat het me echt iets deed, en... nou ja, dat is waarom ik aan die golden retriever moest denken. Dit meisje is niet ziek, maar die angst, dat is wel een soort kanker; die raakt ze misschien nooit meer kwijt. Ik ben oprecht dankbaar dat jou nooit zo iets is overkomen.’

Zijn dochter knikte en ze waren een ogenblik stil.

Toen zei hij: ‘Maar genoeg hierover, ik wil geen sentimentele

ouwehoer worden op mijn ouwe dag. Heb je gezien wat er over tien minuten op tv is?’

‘Natuurlijk. *The Good, the Bad and the Ugly*. Heb je cashewnoten?’

‘Katjang pedis. Hoe vroeg moet je morgen beginnen?’

‘Morgen? Morgen is het zaterdag, pap. Jezus... je mag nu wel een sentimentele gepensioneerde ouwe bok zijn, maar beloof me alsjeblieft dat je niet zo iemand wordt die vergeet welke dag het is.’

Hij glimlachte, stond op en blies de kaars uit. In het donker zag hij de lichtjes in de ogen van zijn dochter. Hij glimlachte nog eens, langer ditmaal, en zei: ‘Geen nood. Mocht dat gebeuren, dan vraag ik het gewoon aan je moeder.’

Geld of je leven

Bij een overval in 1965 op een bankgebouw werd voor het eerst een wapen gebruikt. Tegenwoordig baart de forse toename van het aantal gewapende overvallen op vooral het midden- en kleinbedrijf zorgen. Overvallen zijn ernstige gebeurtenissen voor slachtoffers en zorgen voor een gevoel van grote onveiligheid. Overvallers worden daarom keihard aangepakt. De richtlijnen voor de strafeis zijn op 1 januari 2011 verhoogd om een duidelijk signaal aan de samenleving te geven dat daders van overvallen fors gestraft worden.

67

OVER- LAST

Hans Adelaars

Vieze Vout

Charles den Tex

Tweede keer

1890

Vieze Vout

Hans Adelaars

Gustaaf Bonhomme tuurde door het raam van zijn rijtuig en kermde onhoorbaar. 71

De oude officier van justitie voelde zich allesbehalve plezierig. Hij had de afgelopen tijd niet alleen de nodige ingewikkelde zaken behandeld, maar werd sinds een week of wat ook gekweld door steken in de borst. Deze waren kort, maar hevig. Soms bleven ze een paar uur weg, maar dan ineens trof de pijn hem als een bliksem-schicht. Hij had noch de moed, noch de tijd gehad om naar de dokter te gaan. Tenslotte was er iedere dag het werk dat altijd vooropstond. Gelukkig leek de zaak van vandaag eenvoudig, maar die was daardoor niet minder belangrijk.

Want Bonhomme was een geboren magistraat, een man van de wet. Voor hem was iedere zaak van het grootste belang.

Vandaag stond Otto Vout, in de volksmond ‘Vieze Vout’ genoemd, terecht. Deze bijnaam had hij te danken aan zijn weezinwekkende lichaamsgeur, die van grote afstand te ruiken was. Het bezorgde hem in ieder geval een opvallend signalement binnen de grote groep landlopers en bedelaars die de dorpen afstruinde, op zoek naar geld en eten. Bonhomme had de gewoonte om bij binnenkomst de beklagde aandachtig te bekijken en in zich op te nemen. In de beklagdenbank stond een lange man met een getinte

huidskleur, sluikt zwart haar en een enigszins plat hoofd, waarin de ogen diep waren weggezonden. Voor de gelegenheid had men hem schone kleren aangedaan, die hem zichtbaar enkele maten te groot waren. Het was duidelijk dat de rechter niet te veel tijd wilde verliezen aan deze zaak (niet in de laatste plaats omdat de rechtbank zich al snel vulde met een ondraaglijke stank).

De aanklacht werd voorgelezen, vervolgens werd er een aantal getuigen gehoord en daarna was het de beurt aan officier Bonhomme. Hij ging staan en begon, zoals altijd, op plechtige toon:

72 'Edelachtbare, om bedelarij en landloperij met de juiste middelen te bestrijden, dient de wortel hiervan te worden opgespoord. Ik sluit mij hierbij graag aan bij de gezaghebbende Ferdinand Dreyfus, die in zijn rapport aan het Congres de Patronage des Libérés, gehouden te Lyon, een onderscheid maakt tussen de verschillende categorieën bedelaars en landlopers. De eerste categorie bestaat uit zij die invalide zijn of onvrijwillig tot deze daad zijn geraakt door samenloop van omstandigheden. We weten allemaal dat de economische verhoudingen ingewikkelder zijn geworden en productie en consumptie volledig zijn veranderd. Handenarbeid heeft plaatsgemaakt voor machinale bewerking en natuurlijk heeft de vlucht van telegrafie en telefonie, evenals de snellere verkeersmiddelen, een algehele ommakeer in de arbeiderswereld teweeggebracht. Talrijker worden hierdoor de oorzaken die tot werkeloosheid leiden. En daarmee de kansen die de werkmans werkeloos maken.

Maar edelachtbare... professor Dreyfus constateert ook dat er individuen zijn die bedelen of landlopen, simpelweg omdat zij niet willen werken. Hij betitelt hen als de vagabonds professionnels, vrij vertaald naar het Nederlands: de arbeidsschuwen.

Het is duidelijk dat we hier te maken hebben met de laatste categorie. We hebben van de getuigen kunnen horen waar iemand als Vout toe in staat is. Om aan geld te komen heeft hij mensen wijsgemaakt dat hij spoedig zijn been zou verliezen en bond hiervoor een stuk rottend paardenvlees onder zijn broekspijp. Hij vroeg geld

voor de begrafenis van zijn kind, hetgeen onmogelijk is omdat zowel zijn vrouw als zijn kinderen reeds lange tijd geleden overleden zijn. Ook intimideerde Vout diverse boerenvrouwen en vroeg hun ruw om geld en brood, terwijl hun mannen op het veld aan het werk waren. Zelfs heeft hij mensen die hem geld weigerden, gedreigd met brandstichting. Ik citeer de woorden van een zojuist gehoorde getuige: "Ik zal de rode haan wel eens laten kraaien." Edelachtbare, het zal niet moeilijk zijn dit lijstje met gestichte onheilen te verlengen. Duidelijk is dat vreedzame burgers terecht bevreesd kunnen zijn als Vout hun erf oploopt.

Ergo edelachtbare... bedelarij en landloperij zoals gepleegd door Vout, is een ernstig strafbaar feit. Wanneer een man leeft ten koste van de gemeenschap, terwijl hij gewoon kan werken, moet dit als een onzedelijke aanranding worden beschouwd van de maatschappelijke orde en veiligheid. Anders gezegd, bedelarij en landloperij zijn uitwassen van luiheid en misdadigheid. Willen we de maatschappij behoeden voor notoire en gevaarlijke nietsnutten als Vout, dan lijkt maar één straf de juiste oplossing: langdurige opname in de Rijkswerkinrichting Veenhuizen.'

73

Er klonk een eenstemmig gemompel in de rechtszaal. Veenhuizen, ooit gesticht als een kolonie voor de armen, was sinds enkele jaren een strafinrichting van het ministerie van Justitie. Hier werden bedelaars en landlopers niet in een cel opgesloten, maar gedwongen tot noeste arbeid.

Een nieuwe, moderne kijk op het strafrecht die niet vergelding, maar zelfverbetering en heropvoeding van de dader tot doel had.

Bonhomme vervolgde: 'Bekijken we de levensgeschiedenis van vele verpleegden in Veenhuizen, dan zien we dat stevige dwang tot arbeid helend kan werken. Op lieden zoals Vout maakt slechts een strenge straf indruk. Ik eis dan ook een terbeschikkingstelling van drie jaar, welke tweemaal kan worden verlengd. Dit gaat de heer Vout hopelijk een vernieuwd inzicht geven en...'

Bonhomme greep naar zijn borst. Het leek alsof er een dolk in zijn hart werd gedreven. Hij kromp ineen en slaakte een gesmoorde kreet. Alles draaide voor zijn ogen en hij probeerde zich aan de kathedraal vast te houden.

De oude officier voelde dat de kracht wegvloede uit zijn benen. Hij wankelde, keek enkele seconden machteloos de rechtszaal in en viel met een zware dreun op de vloer. Enkele seconden lang was het volledig stil. De stemmen die hij hoorde, klonken als snelle windflarden. Hij wilde bewegen, maar voelde niets dan alleen de scheurende pijn in zijn hart. Terwijl hij op zijn rug lag, zag hij het fraai beschilderde plafond van het gerechtshof. Vrouwe Justitia keek op hem neer, daarbij omgeven door vele engelen. Bonhomme herkende hun gezichten. Hij zag de kuipersknecht die onlangs de koning had beledigd en daarvoor twee maanden de gevangenis inging. Hij zag de man die zijn vrouw met een stok tot moes had geslagen en daarvoor drie gulden moest betalen. In een lange stoet trokken de mannen en vrouwen voorbij die mede door hem, officier Bonhomme, hun jarenlange gevangenisstraf in totale afzondering moesten uitzitten. Waren vergelding en isolatie tenslotte niet de enige manieren om zelfs de zwaarste crimineel tot inkeer te laten komen en het gespuis af te schrikken? De bandieten, kwakzalvers, laaienlichters, ploerten... Bonhomme zag zelfs, uit de tijd dat hij nog een jonge jurist was, de toen 27-jarige Johannes Nathan. De laatste man in Nederland die de doodstraf kreeg wegens de moord op zijn schoonmoeder.

De lichtkrans rond het hoofd van Vrouwe Justitia werd witter en feller. Het leek alsof de hemel achter haar openging. Alsof het licht wilde zeggen: 'Kom bij ons, Gustaaf Bonhomme, kom maar... Verlaat deze wereld. Laat alles los. Je mag rusten, je werk zit erop...' En dat is wat Gustaaf Bonhomme deed. Hij liet alles los.

2011

Tweede keer

Charles den Tex

Freek K. was niet dakloos, zo zag hij dat niet. Wat hij dan wel was, daar ging hij niet op in, alsof de vraag niet ter zake deed. 'Die sjouwen de hele tijd alles met zich mee,' zei hij. 'Dat zijn mobiele stortplaatsen van afgedankte goederen, dat ben ik niet.'

'Dus u bent niet dakloos. Wat is dan uw adres?' vroeg de agent.

Freek keek de agent aan. 'Ik heb mijn werk,' zei hij, 'daar ben ik de hele dag...' Even stakte zijn stem, alsof hij werd onderbroken door een vraag die hij alleen had gehoord. 'Alles heeft zijn plek,' zei hij. 'Ik heb afspraken. Hoe laat is het?'

'Bijna halfdrie,' zei de agent.

Freek knikte. 'En nu?' vroeg hij. 'Ik moet naar de wc.' Hij was begin veertig, zag er slecht uit, onverzorgd, hij droeg kleren waar de sleet op zat. Een spijkerbroek, een trui, een jack, oude sportschoenen. Kapotte nagels met zwarte randen. Halflang haar, ongewassen. Hij had zich al een tijdje niet geschoren. Freek was een verschijning, hij was bekend in de stad. Hij had zijn vaste plekken, zijn spullen zaten in vier plastic tassen en een verhuisdoos die hij altijd op dezelfde plaats bewaarde. Droog en veilig, uit het zicht. Als hij werd opgepakt vroeg hij altijd eerst of iemand zijn spullen wilde ophalen, hij was aan zijn bezit gehecht. Freek had moeite zijn aandacht erbij te houden, steeds was er iets anders wat in zijn hoofd opkwam en waar hij gehoor aan moest geven. Hij frunnikte

en wipte heen en weer op zijn stoel. Onrustig, ongedurig. Hij keek de hele tijd om zich heen. Zenuwachtig, opgejaagd.

Robbert Friezenga, officier van justitie, zat tegenover hem aan een eenvoudige rechte tafel. Naast hem een agent. Hij was naar het bureau gekomen om Freek K. te ontmoeten en zelf te zien hoe het met de man was, zodat hij niet alleen op de inhoud van rapporten hoefde af te gaan. Terwijl hij naar hem keek en luisterde, dacht hij aan alles wat er over Freek in het dossier stond. Dat ging vanzelf, Freek K. draaide al langer mee. De afspraken waar hij het over had waren met de methadonverstrekking, die wilde Freek niet missen. Waarschijnlijk was hij daarom zo schichtig.

76

Freek K. was opgepakt omdat hij met een zak vol flesjes eau de toilette en potjes anti-agingcrème een parfumerie uit wilde lopen. Winkelwaarde driehonderdachtenzeventig euro en negenenvijftig cent. Het was de vijfde keer binnen een halfjaar dat hij was aangehouden. De geurtjes en crèmepjes waren typisch voor Freek, hij stal het liefste contant geld en als dat niet kon jatte hij dingen die hij snel kon verkopen. Ernstige verslaving, stond er in zijn dossier. Dat had hij al sinds hij voor het eerst in aanraking was gekomen met justitie. Freek K. had jaren geleden al het carrièrepad van de veelpleger doorlopen, in de ranglijsten die de politie bijhield was hij gestaag gestegen tot hij in de top dertig was beland: stelselmatige dader. Het betekende dat hij al vijf jaar lang regelmatig werd opgepakt en veroordeeld en dat zijn straf elke keer ook ten uitvoer werd gebracht. Een week voor dit, drie weken voor dat, twee weken voor de volgende diefstal. Het maakte allemaal niet uit, zodra hij op straat stond, begon hij weer. Naarmate Freek verder steeg in de lijst, werd zijn zaak technischer voor de politie, tellen en turven, alles over hem werd bijgehouden, het dossier Freek K. moest compleet zijn.

Drie jaar geleden was hij in aanmerking gekomen voor de maatregel Inrichting Stelselmatige Daders, waardoor hij voor een lange periode kon worden opgesloten. Ter bescherming van de samenleving, dat was de eerste doelstelling, maar de maatregel opende ook de gelegenheid om de dader gerichter te helpen.

Een leven ligt niet bij voorbaat vast, dacht Friezenga. Het was niet uitgesloten dat iemand kon veranderen. Kale opsluiting was misschien goedkoper, maar het was ook beperkter. De officier van justitie zocht een balans tussen het belang van de samenleving en de hulp die kon worden geboden. Dat was niet altijd even makkelijk.

Vanaf het moment dat hij de ISD-indicatie had gekregen, werd Freek K. gericht in de gaten gehouden. Bij zijn eerstvolgende diefstal, een paar schoenen, was hij van de straat gehaald en voorgeleid. Friezenga had de ISD-maatregel gevraagd: twee jaar cel en actief aanbod van begeleiding om te voorkomen dat hij na afloop van de straf in zijn oude gedrag zou terugvallen. Alles onderbouwd met data, cijfers, rapportages, zaaknummers, reclasseringsverslagen en omschrijving van zijn psychische toestand. Freek K. voldeed aan alle criteria en de rechter had de eis overgenomen. Freek had twee jaar vastgezeten in de speciale vleugel van de PI voor notoire veelplegers. Zes maanden geleden was hij vrijgekomen en nu stond hij er weer, op hetzelfde punt als drie jaar geleden, met al vier nieuwe veroordelingen achter de rug. Friezenga had het dossier uitgebreid bekeken en er lang over nagedacht. Wat moest hij doen? Freek K. weer een indicatie geven en van de straat laten halen? Waarom? De begeleiding gedurende de afgelopen twee jaar opsluiting, had kennelijk geen enkel resultaat opgeleverd. Om te beginnen had Freek alle hulp geweigerd. Dat was normaal, de meeste veroordeelden wilden eerst niets van begeleiding weten. Pas na verloop van een aantal maanden draaiden ze bij en uiteindelijk deden negen van de tien veroordeelden met het programma mee. Zo ook Freek K., het stond allemaal in het dossier, net zoals het feit dat hij zijn verslaving niet had kunnen doorbreken en dat zijn psychische gesteldheid geen vooruitgang toonde.

Misschien was twee jaar niet lang genoeg om tot een echte verandering te kunnen komen? Misschien was hij geestelijk niet in staat om een draai te maken? Wat was het alternatief, dat was een van de belangrijkste vragen die de officier van justitie moest beantwoorden. Was er überhaupt een alternatief? Wat moest hij met Freek K.?

Friezenga had hem weer een ISD-indicatie gegeven, voor de

tweede keer, en weer was hij gericht gevolgd en opgepakt. De politie gaf graag gehoor aan dit soort opdrachten, hoe meer actieve veelplegers ze konden oppakken hoe liever het ze was. Zo haalden ze de grootste lastpakken van de straat en dat maakte in een buurt een merkbaar verschil. Het laatste wat de politie wilde, was Freek K. weer laten lopen.

‘U weet wat er nu gaat gebeuren?’ vroeg Friezenga. Freek K. was op de hoogte gesteld van de procedure.

Hij knikte, maar halverwege de knik veranderde zijn hoofd van richting en hij eindigde in een schuine draai. Hij keek naar buiten en vroeg of iemand zijn spullen had opgehaald. Hij wilde zeker weten dat ze niet werden vergeten.

‘U schijnt er geen moeite mee te hebben,’ zei Friezenga.

Freek lachte, haalde zijn schouders op. ‘Minder dan jij,’ zei hij.

Verbanningsoorden

Bedelaars en landlopers zorgden voor overlast en werden sinds jaar en dag verbannen. Als straf moesten paupers in 1819 bijvoorbeeld naar de veenkolonies. De kolonies waren een goedkoper onderkomen dan de duurdere bedelaarswerkhuisen die er volgens de destijds geldende strafwetgeving moesten zijn.

Tegenwoordig wordt het criminele overlastgevend gedrag van stelselmatige daders onmogelijk gemaakt door ze langdurig de vrijheid te benemen. Stelselmatige daders, voornamelijk drugsverslaafden, riskeren maximaal twee jaar vrijheidsberoving door plaatsing in een zogeheten Inrichting voor Stelselmatige Daders. De vrijheidsbeneming biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om programma's aan te bieden die gericht zijn op gedragsverandering, om daarmee het risico van recidive te beperken.

HUISE- LIJK GEWELD

Henriette van Wermeskerken
Notarishuis vol geweld

Hans Adelaars
Messias & monster

1895

Notarishuis vol geweld

Henriette van Wermeskerken

Johan X, notaris in Krommenie, en zijn vrouw Sophie, schrijfster, beschuldigen elkaar over en weer van ernstige mishandelingen en beledigingen. Op verdenking van vergiftiging wordt Sophie in november 1895 gevangengenomen in het Huis van Arrest in Haarlem.

83

‘Maar het is gewoon een onschuldig middel tegen hoofdpijn,’ zei Sophie. Ik keek haar van achter mijn bureau indringend aan. Ze sloeg haar blik niet neer. Kaarsrecht zat ze tegenover me. Het hoofd omhoog geheven, want groot was ze niet en haar bankje was lager dan mijn stoel. Haar gezicht stak bleek af tegen de donkerblauwe hoge kraag van haar jurk. Die was naar de allerlaatste mode, voor zover ik dat kon beoordelen, afgezet met franje langs kraag, schouders en manchetten. Ze had haar donkerbruine haar opgestoken, met wat losse plukjes op het voorhoofd. Een knappe vrouw, met haar donkere ogen en haar volle lippen, een beetje scheef maar dat gaf juist iets charmants. Meestal trof ik hier een heel ander slag mensen aan: soldaten die orders weigerden of wegliepen, landlopers en bedelaars, dieven en meer van dat slag. Moordenaars ook, maar niet een dame als Sophie, notarisvrouw, domineesdochter, gevierd schrijfster en hoofdredactrice van het populaire damesblad *De Hollandsche Lelie*. Nu verdacht van poging tot vergiftiging.

‘Geconcentreerd is het middel wel degelijk zeer giftig, zoals u weet,’ antwoordde ik. ‘En dat is precies de reden dat u het in het bier van uw man hebt gedaan.’

‘Het is onschuldig,’ herhaalde Sophie. ‘Als je er veel van zou gebruiken zou iedereen het direct proeven als het in een drank zat. Want het smaakt bitter. Hoe kan je daar iemand mee vergiftigen? U kúnt niet menen dat ik dat echt heb geprobeerd,’ zei Sophie kalm. Maar ik zag haar lippen trillen.

‘Zeker wel! Ik ben overtuigd van uw schuld,’ antwoordde ik hard. Maar inwendig twijfelde ik. Wie was deze vrouw: dader van een poging tot moord op haar man, of slachtoffer van door haar man gepleegd huiselijk geweld? En als het waar was dat hij haar ernstig mishandelde: was het mogelijk dat zij uiteindelijk geprobeerd had hem te vergiftigen, om van hem af te komen?

84

Natuurlijk kende ik Sophie al van naam; wie kende haar niet? Mijn dochters bewonderden haar en ruzieden iedere week over wie de nieuwe *Hollandsche Lelie* het eerst in handen kreeg. Haar romans stonden bij ons in de boekenkast. Ik had ze niet gelezen, maar mijn vrouw en dochters liepen ermee weg. En verder kende ik Sophie beroepshalve. Drie jaar geleden, in november 1892, vestigde zij zich met man en twee kinderen in Krommenie, omdat hij daar als notaris was benoemd. Twee jaar geleden, in december 1893, had zij een verzoekschrift bij de rechtbank ingediend. Een scheiding van tafel en bed wilde ze. Dat deed nogal wat stof opwaaien en de kranten schreven er smeuïge stukjes over. Als officier van justitie was ik bij de procedure betrokken. Sophie voerde voor haar verzoek tot scheiding aan dat haar echtgenoot haar zwaar had mishandeld, vooral in 1892 en 1893. Johan had haar geschopt en getrapt en hij had haar zowel met zijn vuisten als met een grote ijzeren sleutel geslagen. Ook had hij een keer een bierglas naar haar hoofd gegooid en hij had haar proberen te wurgen, zo erg dat ze bewusteloos op de grond viel. Terwijl ze daar lag was hij haar blijven trappen, ook tegen haar hoofd. Sophie had een verklaring van een arts overhandigd waarin stond dat de mishandelingen levensbedreigend waren.

Behalve lichamelijke mishandeling was er ook sprake van geestelijke mishandeling: Johan schold Sophie uit voor 'hoer' en 'vuil varken.' Hij sarde haar steeds meer en maakte haar het leven zuur. Althans, dat was haar visie. Bij de zitting van de rechtbank hadden Sophie en Johan elkaar hatelijke en minachtende blikken toegeworpen. Hun advocaten deden het woord. Al snel leek een verzoening uitgesloten, dus de rechtbank verleende toestemming om de scheidingsprocedure te starten. Maar nog voor het eind van dat jaar, 1893, trok Sophie de procedure in. Het echtpaar had zich verzoend, zo kregen de rechters en ik te horen.

Twee jaar bleef het rustig rond het echtpaar. Wel hoorde ik dat Sophie af en toe in pensions logeerde. Kennelijk was het toch niet allemaal koek en ei thuis. Toen, in november 1895, begon Johan op zijn beurt een scheidingsprocedure. Wat hij Sophie verweet was ook niet mals: ze had hem een stuk lood van drie kilo naar het hoofd gegooid; mis, want anders had hij dood kunnen zijn. Verder had ze bedreigd zijn notariële stukken te verbranden en hem 'moordenaar' en 'ellendeling' genoemd. Redenen genoeg voor een scheiding, als dat allemaal waar was tenminste. Bovendien deed Johan aangifte van vergiftiging. De enige strafrechtelijke aangifte, ondanks al het geweld dat over en weer in de scheidingsprocedures werd opgevoerd. De huishoudster had Sophie betrappt terwijl ze poeder in Johans bier deed. Ik had twee apothekers opdracht gegeven onderzoek te doen naar de inhoud van dat glas bier. Al snel hadden zij mij gerapporteerd dat het om antipyrine ging, een middel tegen hoofdpijn. Maar ik wachtte nog op uitsluitsel over de hoeveelheid: genoeg om iemand te doden of niet? In afwachting daarvan had ik Sophie gevangen laten nemen en daarom zat ze hier nu tegenover me, in het Huis van Arrest. Niet echt een plek voor een dame als zij, maar ze verbleef 'à la pistole', hetgeen inhield dat ze tegen betaling een eigen kamer kreeg en beter eten dan de meeste gevangenen. Daar was ik wel blij om; het was toch eigenlijk geen omgeving voor een vrouw als zij. Ze zou absoluut niet tegen het gevangeniseten kunnen, dat voor ondervoeding zorgde. Veel gevangenen werden

ziek. Ook zou ze zich niet kunnen handhaven tussen het geteisem en de hoeren die hier in meerpersoonscellen zaten. Ik zocht haar bijna iedere dag op om haar te verhoren, maar ze bleef hardnekkig ontkennen. En hoe ik ook vroeg en doorvroeg en piekerde, ik kwam er niet achter wat er gebeurd was. Sophie was ervan overtuigd dat de huishoudster zelf dat gif in het bier had gedaan, omdat zij 'het liefst alleen de heerschappij wilde voeren in huis', zoals Sophie het omschreef, 'en mij op die manier uit de weg wilde ruimen'.

Toen Sophie ruim drie weken gevangen zat, kreeg ik eindelijk bericht van de apothekers: de hoeveelheid antipyrine was niet genoeg om iemand te doden. Dus lieten we Sophie vrij. De ochtend van haar vertrek was de sfeer gemoedelijk, bijna gezellig. Door de vele verhoren kenden we elkaar inmiddels wel en ik moet zeggen: ik was nogal op haar gesteld geraakt. 'Nooit zal ik meer in de onfeilbaarheid van de rechterlijke macht geloven,' zei ze streng. 'Ik heb u en de rechter op zóveel dwaalwegen gezien.' Ik had er geen antwoord op. De strafzaak was nu van de baan, maar in de scheidingsprocedure zou ik haar nog vaak op de rechtbank zien. Wie had in dat notarishuis nu eigenlijk wie mishandeld? Sophie trok haar jas aan en stapte de poort van het Huis van Arrest uit. 'Dag mijnheer de officier,' groette ze me met een glimlach. 'Dag mevrouw,' zei ik afgemeten. Knipoogde ze? Weg was ze, de poort uit en de zonovergoten straat in.

2008

Messias & monster

Hans Adelaars

Het verplegend personeel haalt het niet in het hoofd om hem te tutoyeren, collega's spreken hem zelden tegen en zijn patiënten benaderen hem als een messias.

87

Met zijn uitzonderlijke talent om hersentumoren te verwijderen, houdt neurochirurg Egbert Klein Alblas leven en dood letterlijk in zijn handen. Patiënten die elders zijn opgegeven kloppen van over de hele wereld in doodsnood bij Klein Alblas aan. De wachtlijsten zijn dan ook lang, net als de werkweken van deze vermaarde medicus. En ik, Doortje van Wateren, officier van justitie, ga zo dadelijk eisen om de glansrijke carrière van deze man, die dagelijks de levens van anderen redt, voorlopig stop te zetten.

Het begon met een opmerkelijk telefoontje rond negen uur 's avonds. Een melding van huiselijk geweld in de villawijk Bronsberg te Woesterwoude. Op het politiebureau kon men zich niet herinneren dat dit eerder was voorgekomen. Twee agenten van de surveillancedienst gingen naar het adres. Het geschreeuw was bij de voordeur hoorbaar. Eenmaal binnen troffen zij een vrouw op de vloer. Aan de diverse blauwe plekken te zien was zij duidelijk mishandeld door haar echtgenoot, die het voorval wilde afdoen als een echte onenigheid. De drie kinderen, 12, 14 en 17 jaar oud, verkeerden in geschokte toestand. De oudste dochter, Vivian Klein Alblas,

verklaarde later op het bureau:

‘Het ging die avond al gelijk fout toen mijn vader thuiskwam. Het is altijd afwachten wat zijn bui is. Meestal is hij gespannen en chagrijnig. Het beste is dat niemand iets tegen hem zegt, want dan blijft hij rustig en gaat hij op zijn werkkamer zitten. Maar die avond had mijn broer Eric zijn muziek hard aanstaan. Hij hoorde niet dat mijn vader thuiskwam. Hij liep direct naar Eric’s kamer en begon keihard te schreeuwen. Ik geloof dat hij dingen kapot maakte, want ik hoorde allerlei dingen vallen. Mijn moeder is toen ook naar boven gegaan. Ik hoorde mijn vader tegen haar schreeuwen. Daarna hoorde ik mijn moeder gillen. Dan slaat hij haar. Dat doet hij vaak. Ik doe dan altijd mijn handen op mijn oren. Het is heel erg om je moeder te horen gillen. Zij wil niet dat we het aan anderen vertellen. Dat heb ik nooit gedaan. Zelfs niet aan mijn beste vriendin. Toen kwam de politie. Ik wilde al vaker 112 bellen, maar ben blij dat ik het nu heb gedaan. Ik hoop dat alles gaat veranderen...’

88

Het was overduidelijk dat dit incident niet op zichzelf stond. Er waren, zo bleek uit de verklaringen van vrouw en kinderen, al jaren problemen in het gezin Klein Alblas. Maar die bleven al die tijd binnen de muren van de vrijstaande villa. Door de dreiging die uitging van de man, maar ook door de schaamte en de financiële afhankelijkheid, hield het gezin de lippen strak op elkaar. Bovendien wist Alblas als arts precies hoe hij de zichtbaarheid van zijn mishandelingen tot een minimum kon beperken. Hij sloeg zijn vrouw nooit in het gezicht, maar meestal in de buikstreek of met een telefoonboek. Of hij draaide haar arm om.

Sophie Klein Alblas: ‘Egbert is altijd dominant geweest. Als partner en als vader. Alleen gebruikte hij vroeger geen geweld. En als ik zeg vroeger, dan bedoel ik tot zo’n zes, zeven jaar geleden. Ja, zo lang duurt het al. Egbert werkt vijftig, zestig uur per week. Hij leeft voor zijn werk. Ik vermoed dat hij iets gebruikt om het vol te houden. Dat hij daarom zo doet. Ik heb wel eens geprobeerd om erover

te praten met hem, maar dan reageert hij agressief. Hij reageert altijd agressief. Hij slaat mij regelmatig. Zijn kinderen slaat hij niet, maar hij intimideert ze. Hij stelt krankzinnig hoge eisen aan ze. Ze zijn bang voor hem. Ik ook. Wij tellen de dagen dat hij naar een congres gaat. Dat geeft ons rust. Ik kan er niet meer tegen. Ik ben nu de schande voorbij. Ik wil dat het over is. Ik wil dat mijn kinderen veilig zijn.'

Klein Alblas kreeg een huisverbod opgelegd voor tien dagen. Het huisverbod zorgt voor een afkoelingsperiode waarin de hulpverlening op gang komt. Voor de slachtoffers, maar ook voor de pleger. Een totaal andere benadering dan tot een paar jaar terug. Toen werd voor de slachtoffers een veilig onderkomen gezocht en kon de pleger in zijn huis blijven. Het huisverbod betekende dus dat Klein Alblas de sleutels van zijn kapitale villa moest inleveren en zelf onderdak moest regelen.

89

De man reageerde furieus, weigerde iedere hulp van buitenaf en dreigde alles en iedereen voor het gerecht te slepen. Hij hield zich dan ook niet aan het huisverbod en ging, waarschijnlijk met een reservesleutel, gewoon zijn huis binnen. Vervolgens werd hij door de politie verwijderd, maar evengoed zat hij de volgende dag weer onverstoord op zijn werkkamer.

En nu staat hij hier in de beklagdenbank. Zelfverzekerd, overtuigd van zijn gelijk, superieur als altijd. Natuurlijk is het huiselijk geweld van al die jaren moeilijk hard te maken. Er is geen eerdere melding van geweld geweest, geen aangifte gedaan, geen zorginstantie of hulpverlener ingeschakeld. Het enige feit is dat hij tot tweemaal toe het huisverbod heeft overtreden. Hiervoor kan hij een gevangenisstraf krijgen van twee weken of meer. Een vrij gangbare uitspraak. Maar zijn advocaat gaat er natuurlijk alles aan doen om dit te voorkomen. Hij zal het belang van de maatschappelijke positie die Klein Alblas bekleedt, stevig benadrukken. Ik hoor 'm al zeggen: 'Wanneer deze neurochirurg achter de tralies verdwijnt, betekent dit niet alleen een onevenredige aantasting van zijn reputatie,

maar ook dat er een aantal patiënten op zijn lange wachtlijst mogelijk overlijden.’ Een behoorlijk dilemma, dat de rechter zou kunnen doen besluiten om Klein Alblas alleen een geldboete op te leggen. En dat zal weinig indruk maken op deze goedverdienende chirurg. Daarom zal ik de rechter erop wijzen dat de eerste verantwoording van Klein Alblas niet zijn patiënten zijn, maar zijn vrouw en kinderen. De mensen voor wie hij jarenlang een monster is geweest. Wier leven voor altijd getekend zal zijn door de terreur die hij op hen heeft losgelaten. Er is maar één manier om deze halfgod terug op aarde te brengen. En dat is door hem van zijn voetstuk af te trekken. Door hem even uit zijn wereld van aanbidding te halen en ’m tussen de gewone mensen te laten leven. Twee weken gevangenis is genoeg. Een prima manier om deze man alsnog een stukje hulpverlening te bieden. Deze klootzak.

90

Jazeker, klootzak! Want ook al ben ik officier, ik ben ook een vrouw met kinderen.

En ik merk dat als ik ’m zo zie staan, met die elitaire, zelfingenomen kop, dat ik walg van deze griezel. Hoe durf je? Je vrouw te slaan, je kinderen te tiranniseren, jezelf boven anderen te plaatsen. Alleen omdat jij een talent hebt? Omdat jij het geluk hebt gehad in een betere omgeving geboren te zijn? Juist jij moet beter weten, jij kunt sterker in je schoenen staan.

Mm... sorry, ik liet me even gaan. Niet professioneel. Maar je begrijpt, ik ben ook maar een mens. En ik weet, de rechter hier links van mij is dat gelukkig ook. Is ook vrouw, heeft ook een gezin. Nee, het mag geen rol spelen in de uitspraak.

De *internis non iudicat praetor* en dat soort dingen... Maar stiekem hoop ik toch dat het verschil maakt.

Thuis mishandeld

Vroeger hadden mishandelde vrouwen geen wettelijke bescherming. Het recht hield achter de voordeur op. In 1974 bood het eerste Blijf-van-mijn-lijfhuis onderdak aan vrouwen met kinderen die het huis moesten ontvluchten. De dader bleef gewoon thuis. Tot 2008 was het niet mogelijk om in een situatie van dreigend huiselijk geweld van overheidswege op te treden wanneer er geen strafbare feiten waren gepleegd. En als die er wél waren, wilden slachtoffers vaak geen aangifte doen. Met de wet Huisverbod van 2009 kan aan plegers van huiselijk geweld tien tot dertig dagen de toegang tot de woning worden ontzegd. De inzet van de wet moet ervoor zorgen dat het huiselijk geweld niet verder escaleert.

MOORD

Juriaan Simonis
Opgehangen

Tomas Ross
Vrouwe Justitia

1860

Opgehangen

Juriaan Simonis

Johann Nathan bewoog heen en weer. Niet omdat hij nog leefde, maar omdat er die morgen een krachtige herfstwind door Maastricht woei. Vanuit een kamertje in het stadhuis kon advocaat-generaal Batta de gehangene zien schommelen op het schavot op de Markt. De terechtstelling was een halfuur eerder uitgevoerd. Het publiek was al naar huis of zat in het café.

95

Batta dacht aan wildbraad. Vorige week was hij met zijn jachtvrienden patrijzen wezen schieten op een landgoed bij Valkenburg. Een jacht voor-de-voet met snelle, staande honden in de ochtendmist over de akkers en velden. Geweren onder de arm, de geur van kruut in de handen. Vijf juristen met hun pointers en setters. Batta, twee advocaten, een rechter en een notaris. De rechter kwam uit Utrecht en oogde wat potsierlijk in zijn Norfolkjasje, maar hij bleek de beste schutter te zijn. Het was vooral aan hem te danken dat er vanmiddag patrijs op het menu zou staan. Uit iedere opgaande klucht wist de Utrechtenaar wel een paar vogels te raken.

De vorige avond was Batta naar de patrijzen gaan kijken. Monsieur Louis, de kok van de Groote Sociëteit, had ze in de wildkamer gehangen om ze te laten versterven. Dertig patrijzen en dan waren er ook nog hazen, fazanten en houtsnippen. De zweterige geur

deed Batta naar adem happen. De kok zag dat en lachte. Hij beloofde dat de opening van het wildseizoen een feestmaal zou worden. Voor de patrijzen dacht Louis aan een stevige saus van truffels en abdijbier.

Achter de advocaat-generaal kraste de pen van de griffier op het papier. Hij was het proces-verbaal van de executie aan het schrijven. 'En dat ten overstaan van gemelde Raadsheren in tegenwoordigheid van den heer Advocaat-Generaal, namens den heer Procureur-Generaal, benevens van den Griffier, die straf ten klokke tien ure door den Scherprepter is uitgevoerd geworden...'

96

De beide raadsheren waren schielijk verdwenen zodra het luik in het schavot was opengeklapt. De bleekheid van hun gezichten kwam goed uit onder hun zwarte hoge hoeden. Nu zaten ze waarschijnlijk al vol bravoure op de Sociëteit over de executie te vertellen. Maar zij waren tenminste nog aanwezig geweest. De procureur-generaal, Cazius, had de avond voor de executie Batta gezegd dat hij aannam dat die het wel alleen af zou kunnen. Natuurlijk, meneer de procureur-generaal. Zoals altijd, meneer de procureur-generaal. Als er onaangename taken vervuld moesten worden, dan was Batta opeens niet slechts advocaat-generaal, maar ook waarnemend procureur-generaal. Ach, Cazius was in orde. Een Hollander, dat krijg je er nooit meer uit, ook als ze twintig jaar in Limburg werken, maar voorwaar geen slechte kerel.

Hij was in ieder geval zo fideel geweest Batta de zaak-Nathan te gunnen. Een mooie opdracht voor een aanklager. De couranten hadden zelfs over het 'proces van de eeuw' geschreven. Dat Nathan schuldig was, daaraan twijfelde niemand, maar het bewijs was niet overstelpend. In moordzaken kwam het dan vaak voor dat het Hof vrijsprak. De wet was nu eenmaal onverbiddelijk: al wie schuldig is aan moord zal met de doodstraf gestraft worden. Alles of niets.

Voor veel collega-magistraten was dat een reden niet bij het Provinciale Hof te willen werken. Zo stak Batta niet in elkaar. Wet is

wet. En trouwens, met Nathan had hij weinig mededogen toen hij hem dagvaardde. De man moest terechtstaan voor de moord op zijn schoonmoeder, maar hij had ook zijn eigen hond afgemaakt. De twee waren onderweg geweest met de hondencar. Het slachtoffer, Sofia Driessen, had die dag levensmiddelen verkocht op de markt in Sittard. Op weg naar huis in Broeksittard had Nathan zijn schoonmoeder aangevallen, doodgeslagen en van haar geld beroofd. Hij vermoordde de hond, opdat die geen alarm zou slaan. Iedere keer als Batta daaraan dacht, voelde hij de woede opkomen. Dat iemand van een zo laag allooi was, dat hij bereid was zijn eigen hond te vermoorden voor een paar franken! Reeds daarvoor zou een schavotstraf op zijn plaats zijn geweest.

Nathans advocaat leverde goed werk, dat stond buiten kijf. Batta vroeg zich af of hij het zelf beter had gedaan. Maar Nathan was niet te redden. Zijn vele verdichtsels werden hem fataal. Wie zo vaak liegt, wint nooit de sympathie van een Hof. Eigenlijk was er geen hard bewijs voor voorbedachte rade, maar het Hof had deze leugenaar zijn trekken thuis willen geven. Moord, en dus de doodstraf.

97

De griffier stond op. Hij was klaar met het proces-verbaal. Hij zei gedag, pakte zijn hoed en ging weg. Batta bleef alleen achter. De benen van Nathan hingen niet meer voor het raam. De beul en zijn knecht hadden hem al losgesneden en in de kist gelegd.

Nathan had nog geprobeerd gratie te krijgen. Hij had een verzoekschrift ingediend vol praatjes over gewetenswroeging. Je reinste galgenberouw. De adviseurs van de koning hadden daar korte metten mee gemaakt. Zij noemden Nathan in hun rapport 'een booswicht gelijk de geschiedrollen der misdaden er slechts zelden kenbaar maakten'. Overdreven, maar het had effect. Gratieverzoek verworpen.

Toen was het aan Batta geweest om de executie te regelen. Het koninkrijk had nog maar één beul, Dirk Jansen, laarzenmaker te

Amsterdam. Die moest met zijn schavot per schip uit Amsterdam komen. Aan het bemachtigen van de gelden om dat tot stand te brengen had Batta meer werk gehad dan aan de hele strafzaak tegen Nathan. Steeds weer die vraag of dat echt zo duur was en of niet iemand uit Maastricht, bijvoorbeeld een soldaat of een hoefsmid, Nathan even kon opknopen. Batta moest dan geduldig uitleggen dat ook hier de wet gevolgd moest worden. Men zou denken dat juristen, hooggeplaatste juristen nota bene, meer respect voor wet en regels zouden hebben. Het was een pak van zijn hart toen uiteindelijk de schuit met Jansen en het schavot in Maastricht aanmeerde.

98

Gisteravond was Batta met Cazius naar het huis van bewaring gegaan om Nathan te berichten dat zijn gratieverzoek was afgewezen en dat hij de volgende ochtend zou sterven. Nathan had zich jammerend ter aarde geworpen. Toen hij weer enigszins bij zijn positieven was gekomen, stamelde de hondenmoordenaar dat hij schoon schip wilde maken. Hij wilde met een rein geweten kunnen sterven. Hij gaf toe dat hij de moord op zijn schoonmoeder al dagen van tevoren zorgvuldig had gepland. Hij verdiende het dus te sterven, snikte hij. Toen de twee magistraten de cel verlieten, werd Nathan door een kapelaan getroost. Eenmaal buiten de muren van het gevang aan de Minderbroederberg maakte zich plotsklaps een grote zwaarmoedigheid van Batta meester. Alsof de zekerheid dat de juiste man gestraft zou worden er niet meer toe deed.

Misschien was het daarom dat hij nog even bij de Sociëteit langs was gegaan om naar de patrijzen te kijken en bij het haardvuur zwijgend een sigaar te roken, terwijl de leden naast hem geanimeerd over de laatste ontwikkelingen in de Amerikaanse burgeroorlog spraken.

De deur ging open. Scherprechter Jansen stond in de opening en zei dat ze klaar waren met Nathan. Of Batta hem misschien nog even wilde zien? De advocaat-generaal liep achter de Amsterdammer aan naar buiten. Het was beginnen te regenen, dus hij trok zijn geklede jas aan. Op het zwartgeverfde schavot stond een ruw

getimmerde kist.

Batta boog zich voorover. Hij had in zijn loopbaan menig ontzield lichaam gezien, maar hij schrok weer. De dood went nooit.

Hij wendde zijn blik af van het blauwe, gezwollen gezicht en legde zijn hand voorzichtig op de schouder van Johann Nathan. 'Rust zacht,' fluisterde hij tot zijn eigen verbazing.

2000

Vrouwe Justitia

Tomas Ross

Er wordt vaak gezegd dat vrouwen bij Justitie ‘harder’ zijn dan hun mannelijke collegae. Strenger. Rücksichtsloser. Vrouwen, zeker de jongere, zouden zich zo nodig moeten bewijzen, af willen van dat eeuwige moederlijke imago en juist minder gevoel voor een verdachte willen opbrengen. Ik weet niet of dat zo is, ik had er zelf geen last van. Ik baseerde me op de feiten, op de rapporten van technische en tactische recherche, op sporen en DNA-onderzoek, gesprekken met zo veel mogelijk betrokkenen, en probeerde dan naar eer en geweten tot een zo objectief mogelijk oordeel te komen. Dat wil niet zeggen dat ik geen particuliere mening had, geen compassie, medelijden, niet instinctief geneigd was partij te kiezen voor het slachtoffer – natuurlijk, daarom werd ik juist officier van justitie en geen advocaat, die het immers coûte que coûte – en ze kósten wat tegenwoordig – opneemt voor de dader. Ik kén advocaten die tegen alle beter weten in... nou ja. Ik verdiende ook lang niet zoveel. Hoefde ook niet. Money can’t buy me love. Zeg dat wel.

101

Ik was altijd een warm voorstandster van tbs. Veroordeelden en advocaten konden zeuren wat ze wilden dat ’t eigenlijk nóg een straf bovenop een straf is, om veel redenen vond ik het een prima maatregel. Straffen uit pure wraak getuigt sowieso van weinig beschaving; en levenslang of de doodstraf waar mensen als Wilders

en Joost Eerdmans voor pleiten, helpt niemand, ook de slachtoffers niet, en betekent geen veiliger samenleving. Zie de VS of Rusland. Gij zult niet doden, de moordenaar niet maar wij, rechters en officieren van justitie, al helemaal niet. Cynisch zou je kunnen zeggen dat de dood helemaal geen wraak maar een milde straf is, tenzij je gelooft in de hel: een ruk aan de hendel, een injectie, een schot, en het zit erop. Dan is gevangenisstraf, ondanks al die verhalen over te ruime cellen, tv's, studiemogelijkheden, sport, zelfs vrouwen, efficiënter. Maar natuurlijk niet bij wat je psychisch gestoorden noemt, als een zwaar delict in een vlaag van waanzin werd begaan, iemand aantoonbaar niet toerekeningsvatbaar was. Waarom zou je 'een gek' zo lang straffen als de kans groot is dat je hem, of haar, zou kunnen helpen 'normaal' terug te keren in de maatschappij? Is dat niet een vele betere bescherming voor iedereen? O ja, ik kende al die verhalen over proefverloven, te softe psychiaters en recidive juist na tbs. De Telegraaf mag 't graag breed uitmeten, maar zo'n tbs is geen lolletje, geloof mij. Vandaar dat veel veroordeelden er als de dood voor zijn. Het zal u opvallen dat ik steeds in de verleden tijd praat. Ook dat heeft zijn reden.

102

Ik ontmoette Hubert drie jaar na mijn scheiding. Tijdens een zaak tegen een vrouw die haar man had doodgestoken omdat hij hun pleegkind seksueel had misbruikt. Hubert was rechtbankver slaggever, veertig jaar, net als ik, en hij omschreef me in de krant als zo'n vrouwelijke officier van justitie die uit een 'biologisch bepaalde solidariteit' niet het onderste uit de kan had geëist tegen de vrouw. Hubert vond dat de vrouw aangifte had moeten doen en in elk geval geen eigen rechter had moeten spelen. Dat onderschreef ik, maar niet in haar geval, omdat ze zwakbegaafd was en alcoholiste. En dus pleitte ik voor wat nu is afgeschaft, de zogenaamde Fokkens-regeling waarbij je al na een derde van de opgelegde straf tbs krijgt.

Het is 'not done' als een officier van justitie een verhouding met een betrokkene krijgt, ook niet met een journalist. Maar het bloed, het mijne en het zijne, kroop waar 't niet gaan kon ondanks ons fundamentele meningsverschil. Allebei met een klotehuwelijk, wat

ik dan had laten ontbinden maar hij niet. Getrouwd met een 'bitch' die hem handenvol geld kostte, zo'n type dat werken beneden haar stand vond en alleen make-up, beha's en broodtrommels van de Bijenkorf wenste, en van hem kreeg, met als inzet zijn twee kinderen en een stomme huwelijksakte van gemeenschap van goederen. Bij een scheiding, en met zo'n kostbare advocaat die zij pro Deo kreeg, zou hij én een fortuin aan alimentatie moeten betalen, het huis kwijt zijn en hooguit toezien van de kinderen zijn. Zeker als de bitch van 'ons' zou weten. Want dat was het, 'ons'. Afgezien van dat fundamentele meningsverschil wist ik dat ik eindelijk de prins te paard had ontmoet. Tot nu toe waren de mannen die ik had ontmoet, kneuzen, moederskindjes, alleen uit op seks, het bekende werk bij vrouwen van mijn leeftijd. Bij Hubert was het alsof het weer de eerste keer was, alles klopte. Onze interesses, humor, smaak, seksleven, kortom, 'our way of life'.

103

We zagen elkaar stiekem, niet alleen vanwege mijn beroepscode maar vooral vanwege de bitch. Natuurlijk hadden we het erover of hij ondanks de kinderen niet van haar zou scheiden. Zijn zoon en dochter waren allebei ouder dan twaalf, dus ze konden in elk geval zelf voor de rechter hun mening geven als 't zover kwam. Maar toen bekende Hubert tot mijn verbijstering dat de bitch hem chanteerde! Hij had, jaren geleden, een man die hen had overvallen in dolle woede per ongeluk doodgeslagen en het lijk vervolgens in paniek ergens op de Veluwe begraven. De man was uiteindelijk als vermist opgegeven en de zaak was inmiddels een 'cold case'. 'Maar zij weet als enige waar ik die klootzak heb begraven, begrijp je, schat! Ik hoef jou niet te vertellen wat er gebeurt als ze me alsnog aan zal geven! Hoeveel jaar?'

Op een avond niet lang daarna, toen Hubert net naar huis was, werd er gebeld. Ik dacht dat hij iets was vergeten. Het was de bitch. Ik weet niet meer hoe het toeling, ik was wat dronken en in de war omdat Hubert me net had verteld dat ze wist van onze verhouding en dreigde met de kinderen als hij het niet uit zou maken... Ik weet alleen nog dat ik razend werd om haar spottende lachje, haar

opeens vastgreep en net zo lang met haar hoofd tegen de muur sloeg tot ze bloedend onderuitzakte en bleef liggen.

‘Een vlaag van verstandsverbijstering,’ zeiden ze, maar ik was kien genoeg, door al mijn ervaring, om het naar de psychiater zo te spelen dat het niet zomaar een daad van agressie was, maar dat ik al veel langer, juist door mijn werk, onverklaarbare moordneigingen had. En dus was ik toch nog opgelucht daar in die rechtszaal, waar een wasbleke Hubert zat, dat ik nog onder die Fokkens-regeling viel en na anderhalf jaar gevangenis tbs kreeg. *De Telegraaf* smulde!

Ik weet niet wat die psychiaters hier allemaal hebben gevonden, maar ik weet wel dat die tbs nu al voor de derde maal ondanks mijn protesten is verlengd.

Ik wou dat ik dood was.

Ziekelijke stoornis

De doodstraf werd in 1870 officieel uit het Wetboek van Strafrecht gehaald (met uitzondering van het militair strafrecht, dat de doodstraf pas in 1983 verbood). Snel daarna, in 1886, regelde men dat iemand die leed aan een ‘gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis’ het gepleegde delict niet kon worden toegerekend.

In 1949 kwam er na jaren van plannenmakerij een psychiatrische observatiekliniek in Utrecht. De naam veranderde in de jaren tachtig in Pieter Baan Centrum, naar de eerste geneesheer-directeur.

Tegenwoordig krijgen mensen die zware delicten hebben gepleegd en lijden aan een psychiatrische ziekte of stoornis een behandelmaatregel (TBS) in combinatie met een gevangenisstraf opgelegd.

GEOR-
GANI-
SEERDE
MISDAAD

Lars Kuipers

Op expeditie

Hans Adelaars

De lokkefugle

1916

Op expeditie

Lars Kuipers

‘We hadden die verdomde Belgen nooit hun onafhankelijkheid moeten gunnen. Dan hadden we die smokkeltoestanden nooit gekregen.’

Grommend trok officier van justitie Van Oirschot zijn paardendeuken op tot zijn nek en keek naar de nachtelijke hemel.

Grote Beer zoeken, rechterkant steelpannetje nemen, vijf keer die lengte doortrekken naar boven en je hebt de Poolster. Hij deed het met zijn duim en wijsvinger. Het noorden. Gevonden.

Hij keek in die richting. Daar, aan de horizon, tekende zich zwart de bosrand af, net zichtbaar tegen het blauwzwart van de hemel. Een enkel lichtje herinnerde eraan dat ergens daarachter de huisjes van Nispen lagen, met hun brandende haardvuren, stoven met smeulende kooltjes, warme koffie.

‘Sigaret, mijnheer?’

‘Met je welnemen, vrind.’

Volontair Dirckx stak hem een Crescent toe en streek een lucifer af. Beschermend hield hij zijn hand om de vlam. ‘Met dank aan onze sigarettenmakers te Eindhoven.’

‘Heren!’ De bestraffende stem van de wachtmeester siste uit het duister, ergens links. ‘Geen vuur. In dit duister zien die knapen een brandende sigaret van twee kilometer afstand.’

Dirckx trok snel zijn hand terug, en Van Oirschot voelde hoe zich

in zijn laars een plasje smeltwater begon te vormen. Was er toch sneeuw in gekomen, terwijl hij zo zijn best had gedaan ze droog te houden. Hij huiverde. Hoe lang nog? Hier lagen ze dan, drie uur al, 16 januari 1916, of was het al de 17e, en alleen omdat hij in een jongensachtige bui, na weer zo'n smokkelzitting op de rechtbank in Breda, zich tegenover een opsporingsambtenaar had laten ontvallen dat hij het nou wel eens in het echt wilde meemaken, zo'n nachtelijke jachtpartij met de marechaussee.

‘We breken op!’

De stem van de wachtmeester. Van Oirschot schrok. Hoeveel tijd was er voorbij gegaan? Toch weggedreven, zijn gedachten; niet onaangenaam, gezien de omstandigheden.

110

‘Pech gehad.’ Het kwam er haperend uit, zo koud waren zijn kaken. Hij hees zich overeind. ‘Het rapalje houdt zich koest vanavond.’

De wachtmeester bromde iets over een valse tip en zette zich in beweging in de richting van het landweggetje, waarvan hij wist dat het aan de rechterkant moest liggen. Van Oirschot en Dirckx volgden hem; de jonge marechaussee die hen vergezelde bleef achter. ‘Ik ga terug over de heide,’ zei hij beslist. ‘Misschien komen ze alsnog.’

Na de weke, verende pollen van de heide voelde het natte zand van de landweg stevig onder de voeten. Ze zetten er de pas in. Een halfuur terug naar Nispen en dan met de wagen terug naar de kazerne, en dan koffie, mens, wat kon je in deze omstandigheden naar koffie verlangen.

Het pistoolschot brak de nacht in duizend stukken.

Van links klonk geschreeuw. Tussen het geroep meende Van Oirschot de overslaande stem van de jonge marechaussee te herkennen. ‘Zitten, allemaal! Wie de benen neemt, schiet ik voor zijn raap!’

Op een holletje bewoog Van Oirschot zich in de richting van het tumult. Naast zich hoorde hij het gehijg van de anderen, de krakende heide onder hun voeten. ‘Klaassens!’ riep de wachtmeester. ‘We zijn in aantocht!’

‘Hier, wachtmeester! Hier!’

Hij was vlakbij nu, de stem. Officier Van Oirschot stopte, voelde met zijn wijsvinger en duim aan de kloppende aderen in zijn hals. Hoeveel was zijn hartslag, honderdtachtig, tweehonderd?

De wachtmeester stak de olielamp aan die hij had meegenomen. In de gelige gloed van de vlam zag Van Oirschot de jonge marechaussee staan, het pistool gericht op een groep van een stuk of dertig mannen, jongens eigenlijk nog. Ze keken beteuterd naar de grond en hielden hun armen beschermend om de plunjezakken en balen die ze bij zich hadden.

Ruw greep de wachtmeester een van de jongens beet, trok de zak uit zijn handen, gespte de riem los en deed een graai. ‘Precies wat ik dacht,’ gromde hij. ‘Kwatta!’

Zo’n helse nacht voor een vracht suffice repen, dacht Van Oirschot, maar hij hield wijselijk zijn mond.

‘Hoe dacht u deze lieden aan het bureau te krijgen?’ informeerde hij.

‘Dertig man houden we nooit bij elkaar,’ peinsde de wachtmeester. ‘Te onoverzichtelijk. Opsplitsen lijkt me het beste. We nemen elk een groepje van een man of zeven.’ Hij voegde de daad bij het woord en begon te tellen. ‘Jullie daar gaan met mij mee. Jullie’ – hij gebaarde dat ze apart moesten gaan staan – ‘met marechaussee Klaassens, jullie met mijnheer Dirckx en jullie met officier Van Oirschot!’

Van Oirschot monsterde zijn groepje. Loonarbeiders, dacht hij, geronseld voor een paar centen. Hij schatte de oudste op drie-, vierentwintig. De brutaalsten durfden hem aan te kijken.

‘In een rechte lijn naar dat licht daar!’ sommeerde de wachtmeester. Van Oirschot beet zich op de lip. Ten parkette zou hij een politieman die zo’n toon tegen hem aansloeg ongezouten de waarheid hebben gezegd, maar hier, in het veld, wist hij zich te beheersen.

Ineens realiseerde hij zich hoe onzeker hij zich voelde. Hoe moest hij die zeven jonge smokkelaars, allemaal jeugdig van leden, ooit over de pikdonkere heide naar het dorp krijgen? De anderen vertrokken, zwarte schimmen in de nacht, het olielampje van de

wachtmeester verdween snel in het duister.

‘Opstaan!’ Hij wendde zich tot zijn groep en probeerde de besliste toon van de wachtmeester aan te slaan. ‘Allemaal je eigen plunjezak meenemen! Volg mij!’

Ritselend kwam het groepje in beweging. Van Oirschot zette er flink de pas in, zijn zinnen erop gezet om de anderen in het oog te houden. ‘Bij mij blijven! Voortmaken jullie!’

Verdorie, hij zag hier geen hand voor ogen. En hij liep warempel voorop! Denkfout, natuurlijk moest hij achteraan lopen, de mannen voortdrijven. Hij hield zijn pas in. ‘Laat me je horen! Allemaal een voor een je naam noemen! Ik wil weten dat jullie er nog zijn!’

‘Vandenabeele, present!’

‘Nuyens, present!’ Hoorde hij iets spottends in die stem?

112

Vandenbroucke, De Leeuw, Lanoye, iets wat hij niet verstond, De Keyser. Opluchting. Zeven namen. Ze waren er allemaal nog.

‘Vort!’ riep Van Oirschot. Hij probeerde zijn stem niet te laten trillen. ‘En laat je horen!’ Hij zette zich weer in beweging, achter het troepje aan nu. Regelmatig riepen de jongens hun namen door de nacht, hij hoorde ze repeteren. Langzaam voelde hij zich tot rust komen.

“Niet ver meer!’ riep hij vaderlijk. ‘Even volhouden!’

Onder zijn voeten voelde hij plotsklaps de grond meegeven. Voor zich uit hoorde hij geplons. Wat nou weer? Een ven? Hij wist het niet.

‘Vooruit, naar het licht!’ riep hij, maar hij voelde zijn hart in de keel kloppen.

Om zich heen hoorde hij nu overal voetstappen in het water, links, rechts. Hij zag geen hand voor ogen, maar hoorde hoe het geklots zich van hem verwijderde, als rimpels op het water.

‘Waag het niet de benen te nemen!’ riep hij. ‘Anders zwaait er wat!’

Zelf stond hij nu tot zijn knieën in het water. De kou trok omhoog naar zijn middel. Moeizaam ploeterde hij verder, het veen zoog aan zijn laarzen. Zijn ogen hielden het licht van de boerderij gevangen. Hoe ver nog? Driehonderd meter? In de zwakke gele schijn zag hij

de silhouetten van mannen bewegen.

Officier van justitie Van Oirschot was alleen. Hij wilde het liefst in het veen zakken.

‘Mijnheer Van Oirschot!’ Zacht, maar helder klonk de stem van de wachtmeester in de verte. ‘Hierheen!’

2005

De lokkefugle

Hans Adelaars

We kregen een jaar de tijd. Niet meer. Hennepteelt, zo vindt de politiek, valt allang niet meer in de misdaadcategorie lichte zaken. De laatste jaren lopen de criminele activiteiten fors uit de hand. Eerst was het alleen nog maar illegaal stroom aftappen, de laatste jaren zijn daar witwaspraktijken en gewelddadige moorden bijgekomen. Het was mijn taak, als gespecialiseerde officier van justitie, om aan te tonen dat de zogenaamde growshops zich bezighielden met zware criminaliteit. Voor de goede orde, growshops zijn voor de wet gewone winkels waar je spullen kunt kopen om planten te kweken, en dus legaal.

115

Het liep tegen zessen. De meeste mensen van het parket waren al weg. Ik vind het prettig om in de rust van de avond dossiers door te nemen. Voor mij lag dat van Ferry F., die we sinds enkele weken observeerden. Er waren geen bijzondere dingen uit voortgekomen. F. in zijn winkels, F. die rond zevenen zijn huis binnenloopt, F. drie keer per week in de sportschool... F. was een man van de regelmaat. Het enige dat steeds veranderde waren de vrouwen om hem heen. Knap waren ze. Niet verwonderlijk, want F. was zelf geen onaantrekkelijke man. F. was een vrouwenman. Dit zou ons later goed van pas komen.

Ferry F. was eigenaar van growshop Let it grow. De growshop die volgens onze crimi-informanten de basis zou kunnen vormen voor een criminele organisatie. Zijn onderneming groeide stevig door. Bovendien reed hij in het duurste type BMW en bleek daarnaast regelmatig in het buitenland te verkeren. Al met al niet gek voor iemand die in lampen, zaadjes en mest handelt. De growshop van F. zou ons examenstuk worden.

Voor het aantonen van illegale praktijken moest bewijs worden verzameld. Handelde F. op grote schaal in hennep? En zo ja, op welke wijze deed hij dit? Zonder geweld, met geweld? Wat deed hij vervolgens met het geld? Dit moesten we eerst in kaart brengen voordat we tot werkelijke actie konden overgaan. Dat vraagt om geduld. Veel geduld.

116

In Nederland worden infiltranten niet zo vaak ingezet als in andere landen. Dat is niet voor niets. Het beroep van infiltrant is gevaarlijk.

We moesten dus slim, maar ook nauwkeurig te werk gaan. Ik kreeg mijn inval door F.'s voorliefde voor vrouwen en de vakantie die ik met mijn man en kinderen afgelopen jaar had doorgebracht in Denemarken. Op een camping aan zee ontmoette ik bij toeval een Deense gast, Aksel Bendt, die net als ik officier van justitie bleek te zijn. Ik had mijn gezin beloofd niet op vakantie met mijn werk bezig te zijn, maar tijdens de afwas kon ik het niet laten om van gedachten te wisselen met mijn Deense collega. Dit contact kon ik goed gebruiken voor mijn zaak.

Een officier komt nooit in contact met infiltranten. Bewust niet, want hoe verder de infiltrant van het justitionele apparaat weg blijft, hoe veiliger het is. De selectie, training en instructie van infiltranten wordt gedaan door speciale begeleiders.

Mijn Deense collega had zijn werk goed gedaan, moet ik zeggen. De infiltrant (of 'lokkefugle', zoals Bendt haar noemde), was een hoogblonde schone. Daarnaast was ze een ervaren politieagente en wist dus wat ze deed. Samen met de politie stelde ik het scenario op

voor onze lokvogel. Haar verhaal was als volgt; zij (schuilnaam 'Berit') vertegenwoordigde een Deense hennepkwekerij en zocht een nieuw verpakkingsapparaat dat alleen in Nederland te koop was (wij wisten dat F. het allernieuwste model verkocht). Dat was haar binnenkomer.

De growshop waar zij zou afspreken met F. werd vooraf 'geprepareerd' door een speciaal insluipteam van de politie, zodat wij ieder gesprek konden volgen.

F. deed vanaf het eerste moment alles om een zo goed mogelijke indruk te maken op onze lokvogel. *'Of course, no problem, Berit...'* herhaalde F. regelmatig. Niets was een probleem. Het apparaat niet, de levering niet en zelfs de prijs niet. De mooie lokvogel deed haar werk perfect en wij hadden beet. Nu konden we proberen be-
wijs te vinden voor F.'s mogelijke handel in hennep. Daarvoor was
deel twee van het scenario bedacht.

117

Onze lokvogel werd een graag geziene gast bij Let it grow. Het was hoog tijd om de volgende troef in te zetten. Wat ik daarbij goed in de gaten moest houden, was het begrip 'uitlokking'. Het Openbaar Ministerie mag nooit of te nimmer een verdachte woorden in de mond leggen, lees uitlokken tot misdaad. Artikel 46a, zeg ik uit mijn hoofd.

Daarom hadden we het verhaal voor onze lokvogel zorgvuldig in scène gezet.

'... this year we have a bit of a problem, Ferry. It seems that a mysterious bacterium has infected our plants. Therefore our harvest is decreased to at least sixty procent. While the market is booming like hell...'

Het was even stil.

'No problem, I can deliver Berit,' sprak F. ineens. Dit waren de magische woorden waarop we gewacht hadden.

'You can, Ferry?'

'Sure, no problem. How much do you want?'

De eerste deal was een levering van tien kilo hennep, hoogste kwaliteit. Alles verliep vlekkeloos. Daarna volgde een tweede levering van vijftig kilo. 'No problem Berit,' was steeds F.'s antwoord. De derde levering moest de klapper van het jaar worden voor F. Tweehonderd kilo hennep met een waarde van enkele tonnen. Hij had alles piekfijn geregeld en niets stond een succesvolle levering in de weg. Totdat een dag voor de levering de lokvogel onaangekondigd bij F. langskwam met een dramatische boodschap.

'I'm here Ferry, because we have a very big problem.'

'Problem?'

'Yes. Our moneyrunner is stuck in a hotel. He thinks he is surrounded by a group of men and won't go out with the money. Somebody must have known about the moneytransport.'

118

Het bleef even stil.

'Ferry...?'

'Where's that hotel, Berit?'

'Why?'

'I can help.'

'I will give you the address.'

De lokvogel gaf het adres dat we hadden afgesproken. Gelijk erna hoorden we F. bellen met een aantal mensen. Het was duidelijk dat hij een snelle actie aan het coördineren was om de geldkoerier te hulp te schieten. Bij een 'heel toevallige' verkeerscontrole rond het hotel werden F.'s handlangers en een wapen onderschept. F. was dus in staat geweld te gebruiken.

Het was hoog tijd om de zaak te laten 'klappen'. Er hadden twee geslaagde pseudo-kopen plaatsgevonden. F. had aanzet gegeven tot geweldpleging en was daardoor leidinggevend binnen een criminele organisatie. Inmiddels hadden BOOM en de FIOD ook zijn witwasnetwerk ontmanteld en kon zijn kapitaal worden ingevorderd. Tijd voor *action day* dus.

We mochten nu geen fouten maken. De arrestatieteams kregen groen licht. Binnen een paar uur werden er twaalf aanhoudingen verricht en locaties doorzocht. Negen verdachten werden

voorgeleid, van wie F. er uiteraard één was. Het bewijs was spijkerhard en, heel belangrijk, binnen de grenzen van de wet verkregen.

Omdat het hier uiteindelijk om een grote organisatie bleek te gaan, vond ik het belangrijk mijn eis te toetsen tijdens een straf-overleg met collega's. Mijn eis voor F. was 6 jaar, de rechter maakte er 4,5 jaar van. Ik was tevreden. Zeker vanuit de wetenschap dat we F. zijn kapitaal hadden ontnomen. Het plukken doet dit soort gasten meer pijn dan een paar jaar brommen. 's Avonds stuurde ik een mail naar Aksel Bendt. Om hem verslag te doen en te bedanken.

Wereldwijde smokkel

Smokkelaars waren eeuwenlang actief in de Nederlandse grensstreken. Het was voornamelijk een bijverdienste en min of meer een kat-en-muisspel tussen douaniers en de smokkelaars. Door de Europese integratie is het 'grens' smokkelen naar de achtergrond verschoven. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg men te maken met hasj-smokkel. Eind jaren tachtig was Klaas Bruinsma, de 'vader' van de Nederlandse drugshandel, de grootste drugsbaron van Europa. Tegenwoordig is drugs-, maar ook mensenhandel en cybercrime een vorm van wereldwijde georganiseerde misdaad waarin onder- en bovenwereld verweven zijn.

FRAUDE

Gerard Trentelman

Leonneke

Hans Adelaars

De kolchozcriminelen

1967

Leonneke

Gerard Trentelman

Ruim vier maanden had Leon V. in het huis van bewaring de tijd gehad om uit te dokteren hoe hij zich zou presenteren aan de rechtbank. Dat moest zelfverzekerd en onberispelijk zijn. Maar toch ook een beetje serviel, hoewel dat eigenlijk tegen de natuur van de Limburgse veertiger was.

125

De kleine, magere verschijning betrad die weldadige juniochtend in 1967 veerkrachtig de tot op de laatste plaats bezette rechtszaal. Glimmend gepoetst gelaat, ruim gepommadeerde haartjes en opmerkelijk contrastrijk gekleed. Boven de bruine, ribfluwelen broek droeg de van valsemunterij verdachte man een blauw-wit gestreept overhemd met een zelfgestrikt, rood vrijgezellendasje met witte noppen. Ongevraagd nam Leon meteen maar het woord.

‘Mijne edelachtbare heren, dank dat u mij schriftelijk heeft toegestaan vandaag mijn eigen verdediging te voeren en dat ik daar ook volop de ruimte voor krijg. Niet in de laatste plaats dank...’

De voorzitter van de meervoudige kamer onderbrak de spreker op milde toon. ‘Zullen we de normale procedure van een zitting aanhouden, meneer V.’

De verdachte knikte, waarna zijn hoofd een fractie van een seconde naar rechts draaide, richting de stoelenrijen met de meesten van zijn supporters. Zo, hij had zijn punt gemaakt. Voor iedere aanwezige zou het wel duidelijk zijn dat in het prominente streephemd

en de das van Leon V. nu ook officieel respectievelijk de toga en de bef van de advocaat moesten worden gezien. Uit geroezemoes en de trotse blikken van zijn aanhangers in de zaal bleek de boodschap te zijn overgekomen. Hier, voor zijn rechters, stond nu hún Leonneke: eigenzinnig, non-conformistisch, brutaal en altijd inventief.

Zichtbaar ongeduldig, nonchalance ventilerend, hoorde de verdachte de tenlastelegging van de openbare aanklager aan. *‘Verdacht van overtreding van art. 208 en 209 van het Wetboek van Strafrecht (...) Het produceren, bezitten en in omloop brengen van onbekend gebleven aantallen valse biljetten van honderd gulden (...) Voor slechts een klein deel traceerbare falsificaten (...)’* Leon V. kon het wel dromen. Maandenlang had hij aan weinig anders gedacht dan aan zijn illegale activiteiten thuis. En aan de ultieme consequenties ervan: een maximum gevangenisstraf van negen jaar. God verhoede het, had de kleine man zichzelf ingeprent, want hij was toch geen misdadiger? Hij was toch gewoon die jofele, zachtaardige, sociaal voelende Leonneke? Die komische, populaire bink uit de kleine, onder een permanente grauwsluiter zuchtende arbeiderswijk van een Limburgse stad? Het kon toch niet gebeuren dat hij, als man met een maagdelijk wit strafblad, jarenlang zou moeten bloeden voor een uit pure nood geboren delict?

‘God verhoede het.’ Leon V. zou vechten voor zijn rechten.

In grove lijnen schetste de rechtbankvoorzitter de *case* tegen de valsemunter, die door de gemeentepolitie in zijn huis, in het gezelschap van een paar andere namakers, op heterdaad was betrapt. Een boekdrukkers van bescheiden omvang spuwde nagenoeg perfecte valse briefjes van honderd uit en overal lagen vellen met haar scherpe afbeeldingen van Desiderius Erasmus die nog naar de snijmachine moesten. In een gammele kast in de gang lagen tientallen stapels falsificaten. ‘De onderzoekers hebben niet de exacte omvang van deze geraffineerde fraude kunnen achterhalen en evenmin hoe lang de illegale activiteiten al werden ontplooid door V. en diens trawanten,’ sprak de rechter.

Behendig wurmde de verdachte/advocaat zich tussen de inleidende woorden van de magistraat in met een gloedvol eerste college.

‘Edelachtbare, staat u mij toe mezelf even uit te tekenen voor u allen... Ik wil u wijzen op de uitstekende reputatie die ik alom geniet. Iedereen die mij kent weet dat ik een goed mens ben die geen vlieg kwaad doet, die mensen zeker ook niet wil besodemieteren... Ik ben goedwillend en trouw. Maar ik ben als een goed huisvader in zwaar weer terechtgekomen... Grote financiële moeilijkheden, doordat ik door een zwart betaald klusje mijn wvw-uitkering kwijt raakte... Maar vraag de mensen in het publiek wie en wat Leonneke is. Ik ben hartstikke populair, heb bijna geen vijanden. Kijkt u als-tublieft naar die tientallen mensen in de zaal... 't Is hier toch zeker ei- en eivol?’

Door die laatste woordjes brak er in de rechtszaal een homerisch gelach uit, dat maar moeilijk kon worden beëindigd door de driftig timmerende voorzittershamer. Zo kenden familieleden, vrienden en buurtgenoten hun sluwe, gevatte Leon V., hun geinponem weer. Fijntjes had de amateur-vervalser gerefereerd aan de man die hem had verraden: een buurman – het aagje van de buurt – was de fraude op het spoor gekomen door de raadselachtige consumptie van eieren in het gezin van Leon V. Hij had al een paar keer enorme hoeveelheden eierschalen in diens vuilnisbakken aangetroffen en begreep daar niets van. Vraten die lui, en die kerels die er over de vloer kwamen, nou zóveel eieren? En hoezo dan? Was er seks in het spel? Vormden eitjes nieuwe munitie voor seksgeweld in prostitutie, orgiën? De impopulaire buurman bouwde tal van spannende scenario's op. Er ging hem pas een licht op toen hij tussen de eierschalen regelmatig delen van afdrucken van bankbiljetten en bergen papierstroken aantrof. En toen hij 's nachts een keer monotone machinegeluiden in het huis van Leonneke hoorde, besloot hij de volgende ochtend op zijn fiets te stappen. Richting politiebureau. De zaak-Leon V. was geboren.

Het vraag-en-antwoordspel op basis van de processen-verbaal tussen rechtbank, aanklager en verdachte duurde slechts veertig minuten. Voor de magistraten stond het misdrijf als een huis. V. en zijn mededaders, die later moesten voorkomen, hadden op zeer forse schaal valse honderdjes gedrukt en uitgegeven, die zo perfect

waren vervalst dat specialisten van de Valsgeldcentrale en van Joh. Enschedé en Zonen in Haarlem, drukker van biljetten van de Nederlandsche Bank, zuinigjes hun bewondering hadden uitgesproken voor het vakmanschap van het Limburgse gilde. In het oog springend was ook dat er geen enkel namaakhonderdje, waarvan het papier een volmaakte kleur had dankzij de eieren, was ingeleverd bij de politie of een bank.

In een relatief kort requisitoir eiste de aanklager vier jaar celstraf tegen V., het brein van de valsemunterij. Even leek Leonneke te wankelen. Heel kort richtte hij zijn blik vol hulpeloosheid op het fandum in de zaal, om zich meteen daarop – zichtbaar – te vermannen. Demonstratief begon de verdachte, gestuurd door zijn alter ego de advocaat, aan zijn pleidooi.

128

‘Ik heb volop bekend dat ik fout bezig ben geweest, dat ik op ernstige wijze wetten heb overtreden, maar deze straf verdien ik mijns inziens niet. Ik vraag mijn rechters nogmaals uitdrukkelijk om een veel mildere straf, waarbij ik er speciaal op wijs dat de valse biljetten slechts mondjesmaat zijn uitgegeven. Ik heb er slechts in nood-situaties enkele in omloop gebracht, mijn helpers misschien ook en ik heb er een paar dierbaren van me mee uit de brand geholpen. Omdat ik een edele inborst heb. Zeg maar die van een Robin Hood...’

Hij zag dat geen van de magistraten een lach wenste te verbergen en dat verleidde Leonneke tot een frivole slotopmerking. ‘Vergeeft u mij m’n zonden middels een veel mildere straf. Dat vraag ik u in alle oprechtheid. Maar ook in het volle besef dat ik, als valsemunter, in de middeleeuwen in de kookpot of aan de galg zou zijn geëindigd...’

Toen twee weken later het rechterlijk vonnis, drie jaar cel met aftrek van voorarrest, bekend werd, leek de zon ineens de grauwsliuier over het arbeiderswijkje bijna helemaal weg te nemen.

1967

De kolchozcriminelen

Hans Adelaars

Ik liep op een plein, omringd door gebouwen die herinnerden aan de glorie dagen van dit land. De dikke vlokken hadden mijn haar doorweekt en jaloers keek ik naar een voorbijganger met een dikke bontmuts. Voor deze zaak, waarvoor ik zo'n zesduizend kilometer zou reizen, moest ik over doorzettingsvermogen beschikken.

129

'Social engineering', zo luidt de vakterm voor het succesvol kraken van computers. Hierbij wordt niet de machine, maar de zwakste schakel, namelijk de mens zelf gekraakt. En dit was daar een knap staaltje van. Het was een zaak die ik als cybercrime-officier op mijn bureau kreeg. Enkele duizenden klanten van een gerenommeerde bank hadden een e-mail ontvangen. Hierin werd gevraagd om wat persoonlijke gegevens te controleren. De mail was alleen in zo'n gebrekkig Nederlands geschreven dat zelfs de meest argeloze klant wel moest doorhebben dat deze mail niet van de bank zelf kon komen. Op een enkeling na reageerde dan ook niemand op de mail. Twee dagen later ontvingen de klanten weer een mail van hun bank, maar nu wel onberispelijk opgesteld. Hierin schreef de bank dat criminelen hadden geprobeerd om gegevens van klanten los te krijgen. Om voortaan honderd procent beveiligd te zijn tegen dit soort praktijken, bood de bank gratis beveiligingssoftware aan. Het enige wat de klant hoefde te doen, was op de bijgaande link te

klikken, waarna het programma zichzelf zou downloaden. Alleen... wie dit deed, haalde geen beveiligingssoftware, maar een virus binnen. Dit virus zorgde ervoor dat klanten werden omgeleid naar een exact nagebouwde banksite in het buitenland. Honderden klanten deden hierna hun bankzaken en gaven zo nietsvermoedend hun gegevens door aan de criminelen. Deze boekten op hun beurt flinke bedragen naar andere rekeningen. Vaak met duizenden euro's tegelijk.

Ik was vastbesloten om deze verdachten veroordeeld te krijgen. Maar dat zou niet gemakkelijk worden. Er waren diverse aanwijzingen dat ze uit een voormalige sovjetstaat moesten komen. Ik besloot om samen met de onderzoeksleider van politie en mijn parketsecretaris af te reizen naar het land van waaruit de daders moesten opereren. In een persoonlijk gesprek met de plaatselijke autoriteiten konden we sneller tot zaken komen, leek me. Maar eenmaal daar vond men onze aanwijzingen niet sterk genoeg om een onderzoek te starten. Wat een oriënterend en diplomatiek bezoek had moeten worden, spatte als een zeepbel uit elkaar. Boos maar machteloos keerden we diezelfde avond nog terug naar Nederland. De zaak leek gesloten, maar we gaven niet op.

Nogmaals reisden we af om onze zaak te bepleiten. De ontvangst was bij onze terugkeer geheel anders dan bij ons eerste bezoek. De reden was me duidelijk. Het is bekend dat deze regering er alles aan doet om goede vrienden te worden met de Europese Unie en zelfs aast op een lidmaatschap. Dat bleek in ons voordeel. Kennelijk was tot in de hogere bestuurskringen doorgedrongen dat wij de vorige keer niet al te vriendelijk waren ontvangen. Op het vliegveld stond een zwarte staatslimousine op ons te wachten die ons naar een luxe hotel bracht. Diezelfde avond, tijdens een soort staatsbanket, werden we voorgesteld aan Pjotr Pavlovitsj Kovinski, de een na hoogste man van de voormalige geheime dienst. De volgende ochtend hadden we een afspraak met 'kameraad' Kovinski. Hij kwam snel ter zake en zei het dossier, dat wij vooraf hadden toege-stuurd, nauwgezet te hebben doorgenomen. Kovinski was volledig

overtuigd van de ernst van de zaak. Toch kon een buitenlands dossier nooit de aanleiding zijn voor een rechtstreekse aanhouding van inwoners uit zijn republiek. Zo was de wet nou eenmaal. Er moest nu eerst een uitgebreid onderzoek volgen door de eigen politie. We werden voor de tweede keer naar huis gestuurd.

Na twee maanden niets te hebben vernomen, besloot ik maar eens voorzichtig contact te zoeken met onze vriend Kovinski. Die bleek wegens dringende zaken voor langere tijd niet bereikbaar te zijn, maar van een medewerker kregen wij de verzekering dat er hard aan de zaak werd gewerkt. We moesten nog wat geduld hebben. Wat zoveel leek te betekenen als: de zaak verdwijnt in een diepe bureaula. Totdat het toeval ons een handje hielp.

131

Gewoontegetrouw startte ik na het avondeten nog even mijn computer op om de mail te checken. Er waren drie nieuwe berichten, waarvan eentje met als onderwerp: 'Binnenkort groot bedrag op uw rekening'. In het kort kwam het erop neer dat een 'business associate' binnen enkele dagen een flink geldbedrag naar mijn bankrekening zou overmaken. Van dit bedrag moest ik het grootste deel storten op een kantoor van de moneytransfer-maatschappij Western Union. Maar liefst tien procent mocht ik zelf houden. Wanneer ik alles op de juiste wijze deed, zouden daarna nog meer stortingen volgen. Ik besloot om mee te werken en te zien wat er zou gebeuren.

'Katvangers', zo heten ze in vakjargon. Mensen die tegen vergoeding hun paspoort, rijbewijs of bankrekening in bruikleen geven voor malafide zaken. In dit geval het witwassen van geld. Iets deed me vermoeden dat deze mail met onze zaak te maken zou kunnen hebben. Ik wilde geen tijd te verliezen, want de gegevens van het internetverkeer zijn maar voor korte tijd beschikbaar. Ik schakelde direct diverse opsporingsinstanties in om de herkomst van de mail te traceren. Zoals aangekondigd kreeg ik inderdaad een dag later enkele duizenden euro's op mijn rekening gestort. Ik liet volgens

de instructie het geld storten bij Western Union en liet uitzoeken waar en in welk land het gestorte geld zou worden opgehaald. Ons vermoeden bleek juist. Alle sporen wezen wederom naar de voormalige sovjetstaat, maar dan met concrete gegevens en een signalement van de persoon die het geld was komen ophalen. Nu moesten onze vrienden in het oosten wel actie ondernemen.

Weer volgden weken van wachten. Totdat de telefoon in mijn kantoor ging. Het was Kovinski hoogstpersoonlijk, bijgestaan door een tolk. Na een onverstaanbare, maar zeker hartelijke begroeting vertelde hij dat de 'lafhartige zonen van de republiek' waren opgepakt en zelfs al berecht. De bende bleek uit een drietal mannen van begin twintig te bestaan met als hoofdkwartier de zolder van een verlaten kolchoz. Alle drie beschikten ze over een universitaire graad en ze reden in dure sportwagens rond. Ik feliciteerde Kovinski met zijn doortastende optreden. 'You come and visit me again, dear friend!' bulderde hij in zijn beste Engels.

In eerste instantie was het idee geweest om de daders naar Nederland te halen en hier te berechten. Maar wegens het ontbreken van een uitwisselingsverdrag bleek dit een onbegonnen zaak. De cybercriminelen zitten voor enkele jaren vast. De katvangers, allemaal Nederlanders, zijn hier veroordeeld. De meesten voor witwassen en een aantal, die al het geld zelf meenden te moeten houden, voor verduistering.

Snel geld

Oplichting is van alle tijden. Maar door de komst van het internet heeft een enorme schaalvergroting plaatsgevonden. Moest een oplichter in de twintigste eeuw nog met allerlei kunst- en vliegwerk biljetten namaken met de hand of persoonlijk op zoek naar slachtoffers, tegenwoordig kan iemand via internet in één klap honderden mensen tegelijk vele euro's lichter maken.

ONT- NEMEN

Tess Franke

Goeie Mie

Hans Adelaars

Knippen en plukken

1884

Goeie Mie

Tess Franke

Aantekeningen uit het dagboek

16 juni 1884

137

Na een zware dag op mijn bureel dacht ik ontspanning te vinden in sociëteit De Witte, maar trof daar een Leidse jaargenoot. Winand van Brakensieck de Beaufort. Onaangenaam persoon gebleven. Lijf als een biervat, glimneus van de jenevertjes, maar tegenwoordig met een gouden knijpbrilletje erop. Gelaatskleur overeenkomstig het bordeelrode interieur van Witte.

Het begon met wat gekout over vroeger. Of ik deze nog kende, of ik wist wat gene nu deed. In mijn herinnering hadden hij en ik vroeger niet zo'n band. Hij behoorde tot de Tempeliers, de vrome zatlappen met hun motto 'Zes dagen zult u zuipen, de zevende dag is het sabbat'. Ik was studieuzeur.

Al snel viel de naam Swanenburg. Maria Swanenburg. Hij liet me in de waan dat het toeval was, maar achteraf besef ik dat hij daarvoor was gekomen. Voor mij derhalve. Misschien daarom zelfs lid geworden, bedenk ik nu.

Hij noemde haar 'De Engel des Doods', hetgeen me verbaasde. Iedereen die ik ken, zegt 'Goeie Mie'.

'Een vroedvrouw, kinderoppas en verzorgster van bedlegerigen die aan het moorden slaat... Ik vraag u, Bijleveld, hebben jullie de doodstraf niet te vroeg afgeschafft?'

Ik protesteerde tegen die opmerking. Overwoog hem op mijn

humanistische argumentatie te vergasten, maar liet het erbij. B. is niet iemand die zich door argumenten laat overtuigen. Bovendien bezing ik dan weldra weer Thorbeckes genie om alle rassen en gezindten gelijk te schakelen. In plaats daarvan vertelde ik hem dat de Leidse gifmengster mijn zaak is en dat ik advocaat-generaal ben.

Hij leek verrast en dat enthousiasmeerde mij. Alras vertelde ik honderduit over Mie, haar vele slachtoffers en haar moordwapen: arseen. Ze schepte het moeiteloos van de operment af, een huismiddeltje tegen wandluis dat ze voor een habbekrats kocht.

‘Onbegrijpelijk, schandelijk!’ vond Brakensieck dat. ‘Waar gaat het heen, Bijleveld? Verboden vergiften, praktisch onvermengd, het is ommers vragen om ellende!’

Mie had niemand ontzien. Zuigelingen, ouden van dagen, bekenden en zieken, zij had ze vermoord met een onpartijdigheid die aan de grondwet deed denken. Brakensieck bleek het allemaal al te weten. Om hem toch een nieuwtje te kunnen vertellen, verklapte ik dat we inmiddels meer dan een dozijn zaken tegen haar rond hebben.

Zijn knijpbrilletje veranderde niet van positie.

‘U bent niet geschokt,’ merkte ik op.

‘Haar ouders, haar schoonzuster, twee neven... Ik weet er meer van dan me lief is,’ erkende hij. ‘Meer slachtoffers dan de Londense Ripper, Bijleveld. Een veelvoud van wat u kunt bewijzen. Een feeks uit de hel is het.’

Bij het horen van het woord ‘veelvoud’ nam ik iets te schielijk een teug van mijn port en zette zodoende mijn keel in brand. Mijn oude studievriend was ellendig goed ingevoerd.

Over B. werd de geest vaardig. Hij wenste Mie de onverdunde toorn Gods toe en verklaarde dat ze zou branden in de hel en dansen met de duivel. Terwijl hij voortraasde, vroeg ik me af wat dit alles met christelijke naastenliefde van doen had.

Even later wilde hij van me weten of ik Mie ontoerekeningsvatbaar achtte.

‘Wie anderen zonder aanzien des persoons dodelijk gif toedient is per definitie krankzinnig,’ hield ik hem voor. Die filosofische

benadering boeide hem echter niet. Hij wilde weten of Mie voldoende godsgeloof bezat om een zuiver oordeel te kunnen vellen. Ik schrijf het kapitaal om mijn ontzetting aan te geven. Godsgeloof als ijkpunt! En dat voor een jurist na Thorbecke! Je zou in De Witte toch meer niveau verwachten.

De aap kwam uit de mouw. Brakensieck bleek commissaris van een aantal verzekeringsmaatschappijen die stuk voor stuk door Goeie Mie waren opgelicht. Het waren 'coöperaties van christelijke kleinburgers', aldus B., 'bedoeld om het leed te ontdoen van de bijkomende noden.'

'U bedoelt?'

'Wij verlichten de praktische kant van sterfgevallen, mijn waarde. Door een tegemoetkoming in de kosten van lijkbezorging te verstrekken.'

139

Vanaf dat moment verliep het gesprek geanimeerd en toen ik aan mijn tweede port van de middag zat (B. aan zijn vierde) leerde ik dat Mie de meesten van haar slachtoffers had verzekerd tegen overlijden. Stierven ze, dan inde Mie dertig, veertig, soms wel vijftig guldens.

'Patrimonium heeft zeker in zestien gevallen aan haar moeten uitkeren,' klaagde B. 'Draagt Elkanders Lasten heeft meer dan zeshonderd guldens aan haar betaald. De goede God zij geloofd dat het krenge haar overige polissen nooit heeft weten te effectueren.'

Ik wist niet wat ik moest zeggen. Onze onderzoekers hebben half Leiden gesproken en nota bene zelfs lijken opgegraven om de reikwijdte van Mies misdrijven te kunnen vaststellen. Nu beweerde B. dat zijn verzekeraars bij nog minstens twintig andere moorden hadden uitgekeerd. Bovendien had Mie vergelijkbaar lucratieve polissen lopen op 'verzekerden' van wie we alleen maar konden hopen dat ze nog leefden.

Op dit punt aanbeland imiteerde B. een bedelende schapendoes. Ik voelde me daadwerkelijk week worden toen hij me er op smekende toon bij liet weten dat de verzekeraars hun geld terug wilden. Nu hij wist dat ik advocat generaal was, kon ik toch wel een schuld-eis opnemen in de aanklacht...

Ik rook nog steeds geen onraad en verklaarde dus dat die schuld-eis geen probleem zou zijn. ‘Veronderstellende,’ voegde ik er grappend aan toe, ‘dat jullie moord in de polisvoorwaarden hadden uitgesloten.’

B. is zo’n man die niet krimpt als hij in het nauw zit, maar zich opblaast. Er volgde een woordenbrij vol ‘vredelievendheid’ en ‘goedheid’ en ‘misbruik van vertrouwen’ die ik pas gaandeweg begon te doorzien. Toen ik het hem bij een derde glas port nog eens recht op de man af vroeg, gaf hij het toe: ook bij moord hadden ze moeten uitkeren!

16 oktober 1888, Ingehuldigd als procureur-generaal!

140

Tussen de receptionisten bevond zich Winand Brakensieck. Niet meer gezien sinds ‘Goeie Mie’ levenslang kreeg. Zijn hoofd is nog roder dan toen en het moment nadert waarop hij zich gemakkelijker rollend dan lopend kan voortbewegen. Hij kwam me Gods zegen toewensen in mijn nieuwe functie en zei vals: ‘Zo strijkt ook u een premie op, Bijleveld.’

Ach, hij had natuurlijk gelijk. Met een eenvoudige ontnemingsprocedure heb ik indertijd Mies hele vermogen weten te vorderen. Meer dan drieduizend gulden aan crimineel geld is door mijn toedoen in de staatskas beland. Dat een deel daarvan mijn promotie bekostigt, is een publiek geheim.

B.’s jacht op Mies geld was toen al op niets uitgelopen. Nadat hij mij had trachten te bewerken, hadden hij en zijn christelijke compagnons bij de rechters een luisterend oor gevonden. Dat lees ik althans af aan een verrassend ongrondwettelijke frase in het vonnis. In plaats van de vereiste wetenschappelijke vaststelling van toerekeningsvatbaarheid, staat daar dat Mies ‘godsdienstige gevoel’ onvoldoende was ontwikkeld.

Vervolgens had B. een fraudezaak tegen haar aangespannen - die flagrant mislukte. Mie had moorden gepleegd, aldus het vonnis, geen fraude. De rechter was zo verbolgen geweest over de aanklacht dat hij ter zitting had geopperd dat de verzekeraars medeplichtig waren. Ze hadden immers moordpremies uitgelooft!

Mijn ontnemingsprocedure was daarna een hamerstuk geweest. Ik vroeg B. hoe de zaken ervoor stonden. 'Bevredigend vermoedelijk, want u oogt welvarender dan ooit.'

'Uitstekend, uitstekend,' luidde zijn prompte antwoord. 'De wetswijzigingen die het gevolg waren van die Leidse zaak hebben ons gedwongen alle polissen te herzien. Ik kan u verzekeren dat ons dat geen windeieren heeft gelegd.'

Tja.

2010

Knippen en plukken

Hans Adelaars

Het vertrouwde rumoer kwam me in de deuropening tegemoet. 'Kom so bij je...' riep Koos van achter uit de zaak. Koos is een ras-echte Amsterdammer, net als ik. Ik woonde al lang niet meer in de buurt, maar dankzij de knipbeurten hield ik toch contact met mijn roots. Ik hing mijn jack aan de kapstok en ging zitten. Na zo'n beetje de hele Carros te hebben gelezen, hoorde ik Koos: 'So jongen, hoe gaan we moeders dit keer blij maken?'

Ik hoefde Koos nooit uit te leggen hoe ik het wilde hebben. Dat kwam, tussen zijn gekwebbel en grappenmakerij door, altijd goed.

'Nou, ik ben klaar. Wil je het mee in een zakje?'

Ik rekende af en liep naar de kapstok. Alleen, mijn leren jack zag ik niet meer hangen. Wel een lange damesjas, een spijkerjack, een wollen sjaal en een ander leren baseballjack dat op het mijne leek, maar het toch niet was. 'Gebeurt wel vaker hoor,' zei Koos. 'Nemen se de verkeerde jas mee. Volgens mein weet ik wel van wie deze jas is. Ja, die is van Jas Kengster. Die was hier net. Tilly hep 'm geknipt. Komt hier iedere week, beetje een ijdeltuit. Maar ik weet waar-die woont...' Koos schreef het adres op een papiertje en het gaf het aan me. Ineens bedacht ik me dat mijn autosleutels nog in mijn jack zaten. Dat werd dus een dure taxirit. Maar Koos viste genereus zijn autosleutels uit zijn zak.

'Hij staat hier om de hoek. Een rooie. Boem is ho, hè! Enne, ik

zou wel een beetje oppassen met Jas. Het is nogal een geinponem.'

Ik ben als officier van justitie wel gewend aan grappenmakers, wilde ik zeggen.

Ik liep de hoek om en zag inderdaad een rode auto staan. Ik schat anderhalf keer de lengte van mijn Saab. Nou kwam ik al heel lang bij Koos, maar over onze auto's hadden we het nog nooit gehad. Eigenlijk wisten we helemaal niets van elkaar, behalve dat we beiden Mokumers waren.

Maar goed, ik stond hier voor een heuse Chevrolet Corvette. Zou deze werkelijk...? Ik drukte op de afstandsbediening en inderdaad, een korte flits van de knipperlichten bevestigde het eigendom van Koos. Ik trok het zware portier open, stapte in, rook de nieuwe autolucht en bestudeerde vluchtig het dashboard. De sleutel gleed in het contact, ik draaide 'm om en een seconde later hoorde ik het zware gerochel van de twaalf cilinders. Een harde 'yiehaa!!' kon ik niet onderdrukken. Behoedzaam drukte ik de pook in de drive-stand en reed uiterst voorzichtig de straat uit. Ik moet zeggen, een bijzondere ervaring om te rijden in zo'n masculiene bak. Aan bekijks geen gebrek. En eerlijk is eerlijk, je testosteron gaat er harder van stromen. Je voelt je mannelijker, stoerder, verhevener zelfs. Ik was inmiddels aangekomen op IJburg en stopte voor een fraaie vrijstaande villa, nummer 116. Ik belde aan en even later verscheen in de deuropening een man die je hier niet zou verwachten. Tenger postuur, brutale ogen, perfect geföhnd haar, joggingbroek, spierbalenshirt en een gouden ketting om zijn nek.

'Bent u de heer Kengster?'

'Hoesoo?'

'Ik ben bang dat onze jassen zijn verwisseld. Kijk, ik heb hier...'

Kengster griste het jack uit mijn handen.

'Da's de meine...'

'Inderdaad, dat is wat ik...'

'O... nou dan ligt de jouwe nog in mijn auto. Pitty!!!! Me sleutels!' schreeuwde hij over zijn schouder.

‘Die bak is toch van Koos?’ vroeg hij, naar de Corvette wijzend.
‘Maat van je?’

Op dat moment kwam een kleine, kauwgum kauwende blondine de gang in sloffen, die met een onverschillig gebaar de sleutels aan Kengster gaf.

Kengster liep naar overkant van de straat, waar een imposante Porsche Carrera stond geparkeerd. Zou die van...? En jawel hoor. Een paar tellen later zwierde het portier van de Duitse krachtpatser open. Kengster verdween in de auto en kwam er weer uit met mijn jack in zijn hand.

‘Hiero!’

Ik wilde het jack aanpakken, maar Kengster trok het snel weer terug.

‘Haha vriend, niets voor niets, hè? Nee, geintje man. Je moet alleen iets voor me doen. Kom effe binnen.’

145

Ik vond deze hele situatie inmiddels toch wel erg boeiend worden en besloot mee te werken.

De woonkamer had veel weg van een te dure interieurzaak. Werkelijk alle topmerken uit de designwereld leken aanwezig. Op een gigantische bank zat Pitty, de nog steeds hevig kauwgum kauwende blondine. Haar forse hangborsten drukten zwaar in haar glitterhempje en aan haar perfect gestylde kapsel te zien kwam ze, net als Kengster, wekelijks bij de kapper. Even overwoog ik een beleefdheidsgesprek, maar omdat ze haar blik strak op het gigantische plasmascherm aan de muur gericht hield, besloot ik stilzwijgend te wachten. Even later kwam Kengster terug met in zijn hand een zwart koffertje.

‘Je mot effe iets meenemen voor Koos. Scheelt me weer een rit. Met de groeten van Jas, zeg maar.’

Ik pakte de koffer aan. Hij voelde noch zwaar, noch licht. ‘Is goed man,’ zei ik voor ik er erg in had.

Onderweg dacht ik na over wat te doen. Ik kon natuurlijk bij de politie de koffer open laten maken. Aan de andere kant, de kans dat

Kengster op korte termijn de ontvangst bij Koos zou checken, was natuurlijk erg groot. Ik zou zo deze mogelijke zaak, waarmee ik zo wonderlijk in aanraking was gekomen, ernstig kunnen verstoren. Ik besloot de koffer aan Koos te geven en scherp te letten op zijn reactie.

Ik parkeerde de Corvette op dezelfde plek en liep de kapperszaak binnen.

‘Koos is achter,’ zei Tilly. ‘Loop maar door.’

‘Lekker karretje Koos,’ zei ik. ‘Zal wat kosten.’

‘Daar werken we hard voor jongen. Enne... had-ie verder nog iets, die Kengster?’

‘Jazeker,’ zei ik en hield de koffer omhoog. ‘Of ik dit aan je wilde geven. Met de groeten van Jas.’

Koos keek verbaasd naar de koffer en bleef roerloos staan.

‘Nou uh, bedankt...’ zei hij toen, pakte de koffer aan en zette deze met een onhandige beweging op het aanrecht.

‘Nou, uh jongen, ik zou zeggen, tot snel dan maar weer hè?’

Het was duidelijk dat Koos mij de deur uit wilde hebben. En het was mij overduidelijk dat hier iets aan de hand was. Een doodgewone kapper die in een Corvette van anderhalve ton rijdt en een ielige patser met een bolide die het dubbele kost en in een nieuwe villa met buitenissig dure inrichting woont. Onverklaarbaar vermogen noemen we dat.

Mijn vermoeden bleek juist. Kengster was beroeps crimineel en leverancier van xtc. Er is twee weken op hem geïnvesteerd met tap en observatie. Niet lang daarna werd hij aangehouden wegens overtreding van de Opiumwet. Bij vriendin Pitty werd bovendien een pillenmachine en 3,5 liter PMK gevonden. Kengster kreeg een jaar en zijn villa met inboedel, de Porsche en het saldo op zijn bankrekening werden hem via de ontnemingsmaatregel afgenomen. Koos werd aangehouden voor het witwassen van Kengsters geld en is ook grondig geplukt door het Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie. De enige manier om dit soort criminelen,

die schaamteloos met hun bezittingen koketteren en zich daarmee boven de wet plaatsen, recht in het hart te treffen. Tenslotte is luxe hun drijfveer, maar ook hun achilleshiel. Wel jammer dat ik nooit meer naar Koos kan gaan voor een vrolijke knipbeurt.

Misdaad loont niet

Ontnemen, beter bekend als ‘pluk ze’, heeft een lange geschiedenis in het Nederlandse strafrecht. Al jaren worden criminele winsten die een veroordeelde met het plegen van strafbare feiten heeft verdiend afgenomen. Vanaf 2005 boekt het OM successen met de cabrio-methode. De politie pakt dure auto’s en andere luxegoederen van verdachten af als zij niet kunnen verklaren hoe zij aan het geld ervoor zijn gekomen. Naast deze verbeurdverklaring volgt uiteraard ook een strafrechtelijk onderzoek.

149

Naschrift
Auteurslijst
Literatuuropgave

Naschrift

Met dank aan Napoleon

Slechts drie jaar heerste Napoleon Bonaparte over Nederland. Toch heeft deze korte periode belangrijke sporen nagelaten in ons dagelijkse leven. Zo rijden we allemaal rechts en gebruiken we dezelfde maten en gewichten. Maar wat de beroemde Fransman ons ook heeft nagelaten is het Openbaar Ministerie. Het is 1810 als Napoleon ons land inlijft bij zijn keizerrijk. Al vrij snel, in 1811, voert hij een rechterlijke organisatie naar Frans model in. Deze bestaat uit onafhankelijke

rechters en een zelfstandig orgaan dat het belang van de keizerlijke overheid behartigt, Le Ministère Public. Eind 1813 wordt Nederland bevrijd en verdwijnt de Franse overheerser. Wat wel blijft zijn de Franse wetgeving en rechterlijke organisatie. Deze passen namelijk perfect binnen de nieuwe staatsvorm van Nederland. Le Ministère Public wordt het Nederlandse Openbaar Ministerie.

Taken van het OM

Het Openbaar Ministerie heeft de leiding over de opsporing, en is formeel belast met de tenuitvoerlegging van straffen. Het OM is de enige instantie die strafzaken bij de rechter mag aanbrenge(n). Duidelijke taken dus. Toch had het OM oorspronkelijk nog veel meer

taken. Het OM trad vroeger ook regelmatig op in civiele zaken (bijvoorbeeld personen- of familierecht) en hield

namens de minister toezicht op de gerechten. Inmiddels is dit allemaal verleden tijd.

De officier van justitie, veruit de meest bekende figuur binnen het OM, was lange tijd een klassiek magistraat. Als openbaar aanklager bekeek hij zijn zaak vanuit een strikt juridische invalshoek. Recht zal zegevieren! Zijn aandacht was gericht op de rechter. Totdat in de tweede helft van de twintigste eeuw de officier steeds vaker in contact komt met de politie en andere instanties.

De officier krijgt meer oog voor de samenleving en wordt minder afstandelijk. Deze maatschappelijke betrokkenheid neemt hij mee de rechtszaal in. Maar er verandert nog meer. Het OM wordt steeds meer gezien als eindverantwoordelijke in de strafrechtssketen. Daarom gaat het OM ook daadwerkelijk leidinggeven aan de opsporing en maakt het zich sterk voor hulp aan slachtoffers.

Het aantal zaken stijgt

In de negentiende eeuw worden in beginsel alle zaken nog voor de rechter gebracht. Maar omdat het aantal kleine zaken explosief groeit, kunnen de rechters het niet meer aan. De oplossing komt in 1922. Vanaf dat moment mag het OM bij overtredingen (bijvoorbeeld openbare dronkenschap) een schikkingsvoorstel doen (meestal een geldboete). Op deze manier worden voortaan de meeste overtredingen afgehandeld. Pas in 1983 wordt deze bevoegdheid uitgebreid tot lichte misdrijven

(bijvoorbeeld diefstal). Toch blijven de dossiers zich bij de rechtbanken opstapelen. Maatregelen zijn daarom noodzakelijk. Zo wordt een groot deel van de verkeersovertredingen in 1989 overgebracht naar het bestuursrecht, waardoor een veel snellere afhandeling plaatsvindt. Een andere stap om de rechter te ontlasten is de Wet OM-afdoening. Sinds 2008 kan het OM zelf straffen opleggen bij lichte misdrijven en overtredingen.

Van alleskunner naar specialist

Lang wordt van de officier verwacht dat hij een alleskunner is. Geen zaak is hem te ingewikkeld en hij moet letterlijk overal verstand van hebben. Dit verandert wanneer de rechters zich gaan specialiseren en het OM van kinderkzaken en economie aparte disciplines maakt. En het aantal 'OM-specialismen' zal gestaag door-groeien. Denk aan milieu, fraudecriminaliteit, verkeersrecht, mensenhandel of cybercrime. Hierdoor wordt de expertise en daarmee de kwaliteit van het OM sterk verbeterd.

Een dynamische organisatie

Tot zover tweehonderd jaar OM. Er is, zeker in de afgelopen twintig jaar, enorm veel veranderd. Er zijn taken bijgekomen, veranderd of verdwenen. Maar de essentie die Napoleon ooit voor ogen had, leeft onverminderd voort. Namelijk dat handhaving van ons strafrecht essentieel is om te kunnen leven in een veilige en rechtvaardige maatschappij. Het OM is hiervoor verantwoordelijk. Zonder meer een zware, maar wel zeer dankbare taak.

155

Leuk om te weten

Openbaar Ministerie is natuurlijk een letterlijke vertaling van Ministère Public. Maar ook het woord parket (benaming voor functionarissen en kantoren van het OM), heeft een Franse oorsprong. Le parquet was ooit de van het publiek afgescheiden ruimte waar het proces plaatsvond. De term requisitoir (gemotiveerd standpunt van de officier over hoe de rechter in de zaak zou moeten beslissen) komt van het Franse réquisitoire (Al spreken wij het natuurlijk op zijn Nederlands uit: 'rekwisitoor'). Of denk aan de uitdrukking staande en zittende magistratuur, dat komt van 'magistrature debout' en 'magistrature assise'.

Hans Adelaars

Hans Adelaars Concept & Copy

Lieneke Dijkzeul

Auteur van psychologische thrillers, jeugdboeken- en scenarioschrijver

Tess Franke

Schrijver

Thea van der Geest

Eindredacteur bij het Openbaar Ministerie

Lars Kuipers

Tekstschrijver ;Andale!

Rein Peters

Gepensioneerd raadsadviseur bij het Openbaar Ministerie

157

Elvin Post

Schrijver

Tomas Ross

Schrijver

Juriaan Simonis

Onderzoeker bij het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie

Liesbeth Sparks

Historica

Charles den Tex

Schrijver

Gerard Trentelman

Misdaadjournalist

Henriette van Wermeskerken

Juridisch journalist en schrijver HVWS

Literatuuropgave

BOEKEN

Beaumont, H.J.A.M. en Schrader J.H (1997). Een gruwelijke moord op de Broeksittarderweg. In: Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold nr. 18 (pp. 148-172)

Bone, E.K.E. von (2009). De vrederechter als politierechter in de Franse tijd: Spoelstra moet boeten voor dochter (27 november 1811). In: Opstellen Over de Werkplaats van Het Recht (pp. 207-223). Aangeboden aan prof. mr. Sjoerd Faber Nijmegen

Bos, N.J.P.M. (1995). Notabele Ingezetenen: historische Studies over Nederlandse Elites in de Negentiende Eeuw, Universiteit van Utrecht (diss.)

Bosch, mr. A.G. (2008 vijfde druk). De ontwikkeling van het strafrecht in Nederland van 1795 tot heden. Are Aequi Libri

Faber, prof. mr. S. (2009). De zaak van de Zeeuwse meisjes (1870-1970) en de grenzen van het strafrecht. Afscheidsrede, Vrije Universiteit Amsterdam

MAGISTRALE VERHALEN

Hovens, F. (2010). De Geschiedenis van Limburg in 23 hoofdstukken. Waanders

Manneke, Nelleke (1993). Uit oogpunt van politie: zorg en repressie in Rotterdam tussen 1870 en 1914. Gouda Quint.

Meer, Theo van der (1984). De wesentliche sonde van sodomie en andere vuyligheeden: Sodonietenvervolging in Amsterdam 1730-1811. Vrije Universiteit Amsterdam

Molhuysen, C. en Blok, P.J. (1910-1912). Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, dl, 1 en 2. Sijthoff

Rovers, Ben e.a. (2010). Overvallen in Nederland: Een fenomeenanalyse en evaluatie van de aanpak (pp. 11). Boom Juridische uitgevers

159

Schaap, C.D. en Vliet, A. van (1991). Vals geld bestrijding. Lochem: Van den Brink

Spapens, Paul en Oorschot, Anton van (1988). Smokkel in Brabant: een grensgeschiedenis 1830-1970. De Kempenpers, Harpert

Sparks, Liesbeth (2011). Onvergetelijk verleden. Toneelbewerking van straf-dossiers Hof van Assisen 1811, Nationaal Archief

Trip, Ben (2010). Wat heeft u hier te zoeken?: Fragmenten uit heden en verleden. Nationaal Gevangenis museum, Veenhuizen

Vlaanderen, Wim (2010). De Leidse gifmengster. Stichting dodenakkers.nl.

Wermeskerken, Henriette van (2011). Een schrijfster in het Huis van Arrest: geschiedenis van Johanna van Woude in het Huis van Arrest in de Tuchthuisstraat, Haarlem (1895). Spaar En Hout

ARTIKELEN / ANDERE BRONNEN:

Arrondissementsparket Den Haag, Rechtbank veroordeelt verdachte voor derde keer tot ISD-maatregel (persbericht 8 maart 2011)

Opportuun, het relatiemagazine van het Openbaar Ministerie:

- Fanatieke gamers: Aanklager Petra Hoekstra en het online afgepakte amulet. (Februari 2009 pp. 6-8) Anna Italianer
- Geweldpleger het huis uit. (Mei 2007 pp. 16-17) Thea van der Geest
- Samen tegen de misdaadbende: Zaaks- en ontnemingsofficier als duo Knippen en Plukken (Mei 2011 pp. 28-29) Pieter Vermaas

Vetverkeerdkrant, de jongerenkrant van het Openbaar Ministerie:

- Themanummer 10: Cybercrime
- Themanummer 18: Overvallen

160

De Trompetter/De Maaspost, De laatste terechtstelling in Nederland (18 augustus 2010)

Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage (6 juli 1860)

Nieuw Amsterdamsch handels- en effectenblad (3 november 1860)

Wikipedia, Maria Swanenburg. Categorieën: Seriemoordenaar

VPRO - Andere Tijden, De eerste bankovervallen (9 april 2011)